

ΕΤΟΣ Α'. ΤΕΥΧ. Θ'. ΕΝ ΜΙΤΥΛΗΝΗ. 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1879.

Ἄλλ' ἔστι χαλεπὸν λέγειν περὶ οὐτουσῶν
μαθήματος, ὡς οὐ χρὴ μανθάνειν· πάντα
γὰρ ἐπίσασθαι ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι. Πλά-
των Λάχ. 182. Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ,
ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΜΕΤΕΧΕΙΡΙΖΟΝΤΟ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ
ΟΙ ΚΡΙΝΟΝΤΕΣ ΤΟΝ ΟΜΗΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΡΑΓΙΚΟΥΣ ΠΟΙΗΤΑΣ.

Α'. Ὁ Ὀβελός.

Ὁ Ὀβελός, καλούμενος καὶ Ὀβολός καὶ Ὀβελί-
σκος, ἐγράφετο πρὸ στίχων ὑπόπτων· ὅθεν ὀβελίζειν
= χαρακτηρίζειν τι ὡς νόθον, ἢ κατὰ τὸν Ἰσίδωρ. Orig. 1,
20, 3. quasi sagitta jugulare atque confodere. Περὶ δὲ τοῦ

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Μυτιλήνης

σχήματος και ονόματος αὐτοῦ ὁ Ἐπιφάνιος λέγει, ὅτι «Πα-
 ρκλησίως γράφεται τῇ καλουμένῃ γραμμῇ. Ὁ θελὸς δὲ
 κέκληται κατὰ Ἀττικὴν χρῆσιν. Ἄλλοις δὲ καλεῖται δόρυ,
 ὃ ἐστὶ λόγχη». Κατὰ τὸν Ἡσύχ. λέξ. Ῥάβδοι ὠνομάζετο
 καὶ ῥάβδος.» Ὅτε δὲ στίχοι δὲν ἦσαν ἐν οἰκείῳ τόπῳ, τότε
 εἰς αὐτοὺς παρέθετο «ὄβελόν καὶ ἀστερίσκον, ὄβελόν δὲ πε-
 ρισστιγμένον πρὸς τὰς εἰκαίους ἀθετήσεις (Ἰδ. Διογ. Λαέρτ.
 3. 69)», ἐξ οὗ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, ὁ παρὰ
 τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πατράσι ἐν χρῆσει Ἀημνίσκος, τοῦ
 ὁποῖου τὸ σχῆμα περιγράφει οὕτως ὁ Ἐπιφάν. «Ἀημνίσκος
 σημεῖόν ἐστι γραμμὴ μία, μεσολαβουμένη ὑπὸ κεντημάτων
 δύο κτλ.». Ἄν δὲ ἔπρεπε νὰ διαγραφῶσι πολλοὶ στίχοι, διὰ
 νὰ μὴ ὀβελίζωσιν ἓνα ἕκαστον ἰδιαιτέρως, ἔθετο πρὸ ὄλων
 τούτων τὸ Κεραύνιον.

Β'. Ἀστερίσκος.

Ὁ ἀστερίσκος κατὰ τὸν Εὐστάθιον εἰς Ἰλ. Ε. 733.
 σ. 599, 33 ἦτο ἀστέρος σημεῖον χιαστὸν ἔχων ἐν ταῖς
 τέσσαρσι γωνίαις στιγμάς καὶ ἐτίθετο «ἐπὶ τῶν ἀριστα ἐ-
 χόντων ἐπῶν καὶ ἀστεροειδῶς οἰοεὶ λαμπόντων». Εὐρί-
 σκετο δὲ καὶ εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Πλάτωνος πρὸς
 ἐνδειξιν συμφωνίας δογμάτων (ἰδ. Διογ. ἐνθ. ἀνωτ.)
 καὶ κατὰ τὸν Ἰσίδωρον (ἐνθ. ἐνωτ.), ὅπου ἦσαν κενά.

Γ'. Χίασμα.

Τὸ Χίασμα εἶχε σχῆμα τοῦ Χ. στοιχείου καὶ ἐκ τούτου
 παράγεται τὸ χιάζειν, χιασμὸς καὶ χιαστός. Ἀπαντᾶται
 δὲ εἰς τὰ σχόλια τοῦ Πινδάρου, Σοφοκλέους καὶ Ἀρι-
 στοφάνους καὶ δεικνύει ἀχρηστὸν τι ἢ locum decul-
 patum. Ἐλαμβάνετο δὲ κατὰ Διογ. τὸν Λαέρτ. 3. 65.
 «καὶ πρὸς τὰς λέξεις καὶ τὰ σχήματα καὶ ὅλως τὴν Πλα-
 τωνικὴν συνήθειαν».

Δ'. Χρηστόν.

Τὸ χρηστόν, καὶ χρήσιμον καλούμενον, εἶχε σχῆμα τοῦ Χ μεσολαβοῦντος τοῦ Ρ. Ἐσημείοναν δὲ δι' αὐτοῦ καλὰ χωρία (bonna dicta) εἶπε κατὰ τὸ εἶδος, εἶτε κατὰ τὴν ὕλην, καὶ τὰς συλλογὰς τοιούτων χωρίων ὠνόμαζον Χρηστομαθείας. Μὲ αὐτὸ παραπλήσιον ἦτο τὸ περιεστιγμένον Χ, τὸ ὁποῖον εὔρισκον εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ καλλιγραφίας τοῦ Πλάτωνος. ἴδε Διογ. Λαέρτ. 3. 66.

Ε'. Ἀντίσιγμα.

Τὸ Ἀντίσιγμα ἐσήμαινεν, ὅτι στίχοι τινὲς πρέπει νὰ μετατεθῶσιν ἢ μετακινήθωσιν. Ἄν δὲ δύο στίχοι παραλλήλως κείμενοι ἐξέφροζον σχεδὸν τὸ αὐτὸ καὶ ἐδίσταζον, ἂν πρέπει ὁ ἕτερος αὐτῶν νὰ διαγραφῆ, παρέθετον εἰς αὐτὸν τὸ ἐστιγμένον ἀντίσιγμα, Περιεστιγμένον δὲ πρὸς τὰς διττὰς χρήσεις. Διογ. Λαέρτ. 3, 66.

ΣΤ'. Διπλῆ.

Ἐκ τῶν μάλιστα ἐν χρήσει σημείων ἦτο ἡ διπλῆ, ἣτις ἐτίθετο, ὅπου ὁ Κριτικός εἶχεν ἀμφιβολίαν ἢ ἤθελε νὰ κάμῃ τιὰ σημείωσιν. Ἐσήμαινε δὲ ἐνίοτε καὶ τόπους ὑπόπτους. Εἰς τῶν δραμάτων τὰ χειρόγραφα ἐχρησίμευε, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ὑποκριτὰς τὴν ὀρθὴν διαίρεσιν τῶν προσώπων καὶ χορῶν. Καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διετήρησαν τοῦτο τὸ σημεῖον, διὰ νὰ διακρίνωσι τοῦ κειμένου τὰς παραπομπὰς ἢ μαρτυρίας τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Ἡ διπλῆ ἦτο κοινὸν σημεῖον καὶ εἰς τὴν χρῆσιν κατὰ πάντα ὅμοιον μὲ τὸ C= σημεῖον. Ὅτε ὁ Ἀρίσταρχος ἤθελε νὰ δείξῃ τὰς διορθώσεις αὐτοῦ τὰς διαφερούσας ἀπὸ τὰς τοῦ Ζηνοδότου, ἐσημείωνε τοῦτο διὰ διπλῆς περιεστιγμένης.

Z'. Παράγραφος.

Ἡ παράγραφος εἶνε σημεῖον διαιρέσεως. Ἐτίθετο δὲ παρὰ τοῖς Ποιηταῖς εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν νέων τμημάτων τῶν ᾠδῶν, ἢ παρὰ τοῖς Δραματικοῖς ἰδίως εἰς τὸ τέλος τῶν διαφόρων ᾠδῶν τῆς ποιήσεως, στροφῶν ἢ καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν προσώπων. Συμπίπτει λοιπὸν πολλάκις ἡ χρῆσις αὐτῆς μὲ τὴν τῆς διπλῆς. Καὶ τῶ ὄντι ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Θουκυδίδου ταυτίζονται τὰ δύο ταῦτα σημεῖα· διότι λέγει, ὅτι «τριχῶς διεῖλε τὴν ἀρχαιολογίαν, εἰς τὰ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, εἰς αὐτὰ τὰ Τρωϊκά, εἰς τὰ ἐχόμενα αὐτῶν. Καθ' ἕκαστον δὲ μέρος διπλῆ παράγραφος κεῖται». Τὸ σχῆμα αὐτῆς περιγράφει ὁ Σχολ. τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτ. 253. «Παράγραφος, ἧς τὸ σχῆμα γραμμὴ τίς ἐσι βραχεῖα, ὡσπερ τινὰ στιγμὴν ἐν τῷ ἄκρῳ ἔχουσα». Ἡ παράγραφος λοιπὸν ἦτο παραπλήσιος μὲ τῆλον. Ἄλλ' εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἰσιδώρου ἀπαντᾶται τὸ σχῆμα τοῦ Γ, τοῦ ὁποίου τὸ ἀντίθετον εἶναι τὸ γ. δηλ. ἡ λατινιστὶ καλουμένη *prositura*, ἧτις ἐτίθετο εἰς τὸ τέλος, καθὼς ἡ παράγραφος εἰς τὴν ἀρχὴν τμηματός τινος.

H'. Περιγραφή.

Ἡ Περιγραφή ἀπαντωμένη εἰς τὰ δράματα ἦτο προσδιωρισμένη διὰ τοὺς ὑποκριτάς. Κατάγεται δὲ ἀμέσως ἐξ αὐτῶν τῶν Δραματικῶν ποιητῶν, οἵτινες δι' αὐτῆς ἐσήμαινον πῶς ἔχουσι νὰ πράξωσιν ἐν τῇ παραστάσει οἱ ὑποκριταί. Ὅθεν καὶ εὐρίσκεται ἐνίοτε ἐν τῷ κειμένῳ, π. χ. παρὰ Ἀριστ. Ἀχαρν. 112 καὶ Ὀρν. 222. ἐκδόσ. Βεκκέρου, ὅστις τὸ ἀνανεύει καὶ ἀύλεϊ ἐδέχθη ἐν παρενθέσει εἰς τὸ κείμενον. Δυνατὸν ὅμως νὰ προσετέθησαν ἔπειτα καὶ ὑπὸ τῶν Κριτικῶν ἢ Ἑρμηνευτῶν.

Ἐκτὸς τούτων τῶν σημείων ἦσαν καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων ἡ πληθὺς ἐκίνησε νὰ συντάξωσιν τινες τῶν ἀρχαίων ἰδίως

συγγράμματα Περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων ὡς ὁ Διογενιανός, Ἀριστόνικος καὶ ἄλλοι. Τὰ πλεῖστα ὁμοῦς αὐτῶν δὲν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, καὶ τὰ ὀλίγα δὲ, τὰ ὅποια ἀναφέρουσιν ὁ Ἐπιφάνιος καὶ Ἰσίδωρος, οἷον Gryphia, Anchora, Phrontis κτλ. δὲν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ κειμένου, καὶ διὰ τοῦτο παρατρέχομεν αὐτά.

Σημ. Τὰ σημεῖα περὶ ὧν ἔγεινεν ἀνωτέρω λόγος εἶνε τὰ ἑξῆς:

Α'. Ὀβελός. Β'. Ὀβελίσκος μετὰ ἀστέρος. Γ'. Ὀβελός περισστιγμένος. Δ'. Λημνίσκος. Ε'. Ἀστερίσκος. ΣΤ'. Χί-
ασμα. Ζ'. Χρήσιμον. Η'. Χ περισστιγμένον. Θ'. Ἀντίσιγμα
Γ'. Ἀντίσιγμα ἐστιγμένον. ΙΑ'. Ἀντίσιγμα περισστιγμένον.
ΙΒ'. Διπλῆ. ΙΓ'. Διπλῆ περισστιγμένη. ΙΔ'. Παράγραφος καὶ
ΙΕ'. Κεραύνιον.

Α'	(→)		Θ'	(∩)
Β'	(← * η # →)		Ι'	(∪)
Γ'	(⇄)		ΙΑ'	(∩)
Δ'	(↔)		ΙΒ'	(> η <)
Ε'	(* η *)		ΙΓ'	(∪)
ΣΤ'	(X)		ΙΔ'	(∟)
Ζ'	(X)		ΙΕ'	(↓)
Η'	(X)			

ΔΟΞΑΙ ΤΩΝ ΑΣΤΡΟΝΟΜΩΝ

ΠΕΡΙ ΚΟΜΗΤΩΝ.

Καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἐκλειπτικὴ συμπέση μετὰ τοῦ ἰσημερι-
νοῦ, ὅπερ γενήσεται, μετὰ 140750 ἔτη (ἶδε Πανδέκτιου σε-
λίδα 170), τὰ δύο γήινα ἡμισφαίρια τοσοῦτον θέλουσι κα-
ταψυχθῆ, ὥστε θέλουσι παύσει νὰ ᾔνε φορητὰ εἰς τὰ ὄργα-
νικὰ ὄντα. Τότε οἱ ὑπολειφθησόμενοι κάτοικοι, φεύγοντες
τὸ ἐρρομῶν ψῦχος, θέλουσι καταφύγει εἰς τὰς περὶ
τὸν ἰσημερινὸν χώρας, τὸ τελευταῖον αὐτῶν ἄσυλον, καὶ
θέλουσι διατελεῖ ἐν τῇ παραμονῇ καταστροφῆς μείζονος,
τῶν ὄσων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑποστήσεται ἡ γῆ
ἥτοι τῆς παντελοῦς αὐτῆς καταστροφῆς.

Ἡ ἐστία τῆς κεντρικῆς θερμότητος τῆς γῆς ἕνεκα τῆς
κεντρόφυγος δυνάμεως τοσοῦτον θέλει συμπιεσθῆ ἀπὸ τοῦ
μέρους τῶν πολικῶν χωρῶν καὶ ἐκταθῆ εἰς τὰς περὶ τὸν ἰ-
σημερινὸν χώρας, ὥστε ὁ τῆς διακεκαυμένης ζώνης φλοιὸς
δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν δύναμιν τῆς πρὸς τὰ ἔ-
ξω ἐκχύσεως. Αἰφνης μεγάλη ἔκρηξις θέλει διαρῆξῃ τὴν
Γῆν, τὰ δύο ἡμισφαίρια διαζευχθέντα θέλουσιν ἐκσφενδονη-
θῆ εἰς τὸ διάστημα καθέτως τῷ ἐπιπέδῳ τῆς γήινου τρο-
χιᾶς, καὶ ἐκάτερον ἡμισφαίριον συνεπαγόμενον τὸ ἡμισυ
τῆς κεντρικῆς θερμότητος, καὶ περιγράφον καμπύλην ἀ-
ναλόγως τῆς ἐκρηκτικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου
ἀποστάσεως αὐτοῦ, θέλει μετασχηματισθῆ εἰς κομήτην.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἡμισφαιρίων θέλουσιν ἀποσπασθῆ
τμήματα διαφόρου μεγέθους, καὶ ὅσα τὰ τμήματα ταῦτα
θέλουσιν εἶσθαι μικρότερα, τοσοῦτω πορρωτέρω θέλουσιν
ἐκσφενδονηθῆ, καὶ ἡ θέλουσι πλησιάζει πλανήτας τινὰς ὡς
διάκτοντες ἀστέρες, ἡ θέλουσι πέσει ἐπ' αὐτῶν ὡς ἀερόλιθοι.

Ἡ δὲ κεντρικὴ θερμότης θέλει ἐκφεύγει ἐξ ἑκατέρου ἡμισφαιρίου, συμπαραφέρουσα τὴν ἐκ τοῦ πλανήτου ἐξατμιζομένην ὕλην πρῶτον μὲν ἐν σχήματι ῥιπίδος, ἔπειτα δὲ ἐν σχήματι οὐράς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λεπτήs.

Οἱ δύο οὗτοι ἀστέρες ἢ κομήται θέλουσιν ἐξακολουθεῖ νὰ κινῶνται περὶ τὸν ἥλιον, μέχρις οὗ διαλυόμενοι κατ' ὀλίγον ἐκ τῆs ἐκπομπῆs τῆs κεντρικῆs αὐτῶν θερμότητος ἐξατμισθῶσιν ἐντελῶs καὶ ἀφανισθῶσιν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος.

Παρατηρήθη, ὅτι ὅσῳ πλανήτης τις εἶνε πλησιέστερος τῷ ἡλίῳ, τοσοῦτῳ ἐγγυτέρῳ τοῦ πλανήτου διαβαίνουσι περισσότεροι κομήται. Οὕτως ἐκ τῶν 44 κομητῶν, οὓs παρατήρησαν διαβάοντας μεταξὺ Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης, μόνον 6 διέβησαν πλησίον τοῦ Διός, τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν διαδοχικῶs ἐλαττουμένου διὰ τοὺs μεταξὺ Ἀφροδίτης καὶ Διός πλανήτας. Ἀλλὰ γνωρίζομεν, ὅτι ὅσῳ πλανήτης τις εἶνε πλησιέστερος τῷ ἡλίῳ, τοσοῦτῳ ἔχει ὀλιγωτέρας σελήνας. Ἐπεταὶ λοιπὸν, ὅτι τὸ ἔχειν πλανήτην τινὰ ὀλιγωτέρας σελήνας καὶ διαβαίνειν πλησίον αὐτοῦ περισσοτέρους κομήτας οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει παρ' ὅτι πολλαὶ σελῆναι πρὸ τοῦ πλανήτου αὐτῶν ἀπώλοντο μετασχηματισθεῖσαι εἰς κομήτας, ὧν 6 ἀριθμὸs εἶνε σχετικῶs ἀνάλογος τῷ τῶν σεληνῶν.

Καὶ πρὸ τῆs καταστροφῆs λοιπὸν τῆs ἡμετέρας γῆs θέλει καταστραφῆ ἢ σελήνη αὐτῆs, διότι αἱ σελῆναι προγενέστεραι οὔσαι τῶν πλανητῶν θέλουσιν ἀφανισθῆ πρὸ αὐτῶν, καθὼs καὶ οἱ πλανῆται προγενέστεροι ὄντες τοῦ ἡλίου θέλουσιν ἀφανισθῆ πρὸ αὐτοῦ, οἱ ἥλιοι ἐνὸs ἐκάστου γαλαξίου προγενέστεροι ὄντες τοῦ κοινοῦ κέντρου ἢ τοῦ ἡλίου τῶν γαλαξιών θέλουσιν ἀφανισθῆ πρὸ αὐτοῦ, καὶ οὕτω καθεξῆs μέχρι τοῦ ἀπέιρου συστήματος.

Ἐκ τῶν προηγουμένων λοιπὸν καταφαίνεται, ὅτι οἱ κομήται εἶνε ἀστέρες ἐκ τοῦ ἡμίσεος καταστραφέντος τινος πλανήτου ἢ ἡλίου σχηματιζόμενοι. Ἐκ δὲ τοῦ τρόπου τοῦ

σχηματισμοῦ αὐτῶν κατ' ἀρχὰς μὲν κινουῦνται ὁ εἷς ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον καὶ ὁ ἕτερος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ὑπέιχοντες ὁμῶς εἰς τὰς ἐλξεις τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, καὶ διὰ τινος ἀκαταλήπτου συνδυασμοῦ τῶν ἐλξεων τούτων παρεκκλίνοντες βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς πρώτης βιαίας περιφορᾶς, καταντῶσι νὰ κινῶνται ὁ εἷς ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς καὶ ὁ ἕτερος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, διὰ τοῦτο ὑπάρχουσι τόσοι προβαίνοντες κομηῆται ὅσοι καὶ ἀναποδίζοντες. Πράγματι ἐκ τῶν 137 κομητῶν, ὧν ὑπελογίσαντο τὴν τριχίαν, οἱ μὲν 69 προβαίνουσιν, ἤτοι κινουῦνται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, οἱ δὲ 68 ἀναποδίζουσιν, ἤτοι κινουῦνται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν κομητῶν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐνέπνευε τρόπον εἰς τοὺς λαοὺς, οἵτινες καταπεπληγμένοι καὶ περιδεεῖς ἐμεγάλοποιοῦν τὰ πράγματα, περιγράφοντες διὰ τῶν πλέον ἀλλοκότων περιγραφῶν τοὺς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν ἐμφανισθέντας κομήτας. Ὁ Ἰουστῖνος ἀναφέρει περὶ τοῦ κομήτου τῆς ἐποχῆς του, ὅτι τὸ φῶς αὐτοῦ ὑπερέβαλλε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου· ἂν καὶ τινες κομηῆται ἦσαν τῶ ὄντι ἱκανῶς λαμπροί, ὥστε ἐφαίνοντο καὶ τὴν ἡμέραν. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ τοῦ 1843, ὁ τοῦ 1462 καὶ τοῦ 43 π. Χ. Λέγεται περὶ τοῦ κομήτου τοῦ 117 ἔτους μ. Χ. ὅτι εἶχε τὸ σχῆμα ἀπειρομεγέθους ξίφους, βεβαιωτάτου σημείου, ὡς ἐνόμιζον, ἐπικειμένων συμφορῶν. Ὡσαύτως καὶ ὁ τοῦ 1456 εἶχε τὸ σχῆμα ξίφους, ὅστις ἐνέπνευσε τότε μέγαν τρόπον ἐν τῇ Εὐρώπῃ καταπεπληγμένη ὑπὸ τῶν νικῶν τῶν Τούρκων, Γνωστὰί δὲ καὶ αἱ τοῦ Πάππα Καλίξτου δημόσιαι λιτανεῖαι πρὸς ἐξορκισμόν τοῦ κομήτου καὶ τῶν Τούρκων ἐπαπειλούντων καὶ αὐτὴν τὴν Εὐρώπην. Περὶ τινος ἄλλου κομήτου ἀναφέρεται, ὅτι ὁ πυρὴν αὐτοῦ εἶχε τὸ μέγεθος τῆς σελήνης. Τούναντίον δὲ τοῦ 1811 κομήτης ἐθεωρήθη ὡς πρόξενος τῆς μεγάλης ἐκείνης τοῦ ἔτους ἀφθονίας εἰς πάντα τὰ προϊόντα, ἰδίως δὲ

εις τὴν αἰὼν. Ὡσαύτως καὶ ὁ τοῦ 1858 ἐθεωρήθη ὡς πρόξενος τῆς εὐφορίας ἐκείνου τοῦ ἔτους. Ὁ δὲ κατὰ τοῦ 1821 ἐμφανισθεὶς ἐθεωρήθη ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὡς εἰωνὸς τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀγρίας αὐτῶν τότε καταδιώξεως, ὑπὸ δὲ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ὡς πρόδρομος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. «Μεγαλειότατε, λέγουσιν οἱ θεράποντες τῷ Ναπολέοντι, ἐφάνη κομήτης πρὸς ἀνατολάς.—Κομήτης ὑπῆρξε πρόδρομος τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος, ἀνέκραξεν ὁ Μέγας Ναπολεὼν τεταραγμένος. Σήμερον ὅμως τοιαῦτα διηγήματα οὐδεμίαν ὑποδοχὴν εὐρίσκουσι παρά τοῖς λαοῖς, οἵτινες βλέποντες νὰ πραγματοποιηθῆται ἡ πρόρρησις τῆς εἰς ὠριμμένας ἐποχὰς ἐπανόδου πολλῶν κομητῶν ἤρχισαν ν' ἀπαλλάσσωνται τοιούτων προλήψεων καὶ ἀδίκων φόβων.

Συνέβη πολλάκις δύο ἢ καὶ τρεῖς κομηταὶ νὰ ἐμφανισθῶσι συγχρόνως, ὁ δὲ μεγαλειότερος τῆς ἐπιτολῆς αὐτῶν ὄρος εἶνε 6 μῆνες, τέσσαρες δὲ μόνον διέμειναν ὅτε ἐπὶ τοσούτου χρόνον, ὁ ἐμφανισθεὶς κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Νέρωνος, 64 μ. Χ., ὁ κατὰ τὸ 603, ἐποχὴν τοῦ μεγάλου προφήτου Μωάμεθ, διηκρέχοντος τότε τὸ 33 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ κατὰ τὸ 1240, κατὰ τὴν εἰς Εὐρώπην εἰσβολὴν τῶν Τσιγγιχανιδῶν, καὶ ὁ κατὰ 1729, ἀπ' ἧς ἐποχῆς χρονολογεῖται τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγγλίας.

Πολλάκις εἰς ἓνα καὶ τὴν αὐτὴν κομήτην συμβαίνουσιν ἀλλεπάλληλοι μεταβολαί. Ὁ κομήτης τοῦ Ἄλλεϋ, παρατηρηθεὶς κατὰ τὸ 1835 ὑπὸ τοῦ Ἑρσchel εἰς τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριον, ἐπαρουσίαζε καθ' ἑκάστην σχεδὸν νύκτα ἀξιολόγους μεταβολὰς τοῦ σχήματός του. Ὁ κομήτης τοῦ Βιέλλα κατὰ τὸ 1846 διηρέθη εἰς δύο διακεκριμένα μέρη, ἅτινα ἐξήκολούθουν νὰ ὀδεύωσιν ἄμοῦ ἐν τῷ διαστήματι καὶ ὅταν ὁ κομήτης οὗτος ἀνεφάνη τῷ 1852, ἦτον ἀκόμη κεχωρισμένος εἰς δύο μέρη ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων εἰς μεγαλειτέραν ἀπόστασιν. Τῇ 17 Μαρτίου τοῦ 1843 παρετήρησαν αἰφνης ἐν Γαλλίᾳ κομήτην ἔχοντα οὐρὰν 60 ἑκατομμυρίων ἰσχυρῶν,

ἐνῶ τὰς προηγούμενας νύκτας οὐδὲν ἔχνος κομήτου ὑπῆρχεν ἐν τῷ στερεώματι. Ὁ αὐτὸς κομήτης εἶχεν ἐμφανισθῆ καὶ κατὰ τὸ 1832, ὅποτε ἐθεωρήθη ὡς κακὸς ἄγγελος τῆς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἐνσκηψάσης χολέρας· εἶχε δὲ πλησιάζει ἀρκετὰ τὴν γῆν, καὶ θὰ ἐγίνετο σύγκρουσις, ἐὰν κατ' ἄγνωστον ἡμῖν λόγον ἢ κατὰ θεϊαν πρόνοιαν δὲν μετέβαλλε τὴν τροχιάν του.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν κομητῶν καὶ τὸ ἀκανόνιστον τῆς πορείας των διήγειραν ὑποψίας περὶ συγκρούσεως αὐτῶν μετὰ τῆς γῆς. Ὅτε κατὰ τὸ 1774 ὁ Lalande ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κομητῶν, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ πλησιάσωσι περισσότερο τὴν γῆν, ἢ ἀπλῆ εἰς τὸ κοινὸν ἀγγελία τοιαύτης ἐνασχολήσεως ἐξήρακε νὰ ἐμποιήσῃ τοσαύτην ἐκπληξιν ἐν Παρισίοις, ὥστε ὁ ἀστρονόμος οὗτος ἠναγκάσθη πρὸς καθησύχασιν τοῦ κοινοῦ νὰ δημοσιεύσῃ, ὅτι οὐδὲν κακὸν προσγίνεται ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῶν κομητῶν. Κατὰ τὸ 1857 ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται εἰς ποῖον βαθμὸν πιθανότητος εἶχε φθάσει ἐν Εὐρώπῃ ἡ ἰδέα τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, κατὰ ῥητὴν μάλιστα ἡμέραν, τὴν 13 Ἰουνίου, ἐκ μόνης τῆς ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Bruhns ἀγγελίας τῆς ἐπανάδου τοῦ κομήτου Καρόλου τοῦ Ε', ὄντος τοῦ κομήτου τούτου ἐκ τῶν μάλα προσεγγιζόντων τὴν γῆν. Ὁ Νεύτων αἰετὸς ἐξήγει διὰ συγκρούσεως κομήτου τινὸς μετὰ τῆς γῆς τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Μωυτέως.

Δυνάμεθα ἴσως νὰ δικαιολογήσωμεν τοὺς τοιοῦτους φόβους, ἐὰν διὰ μίαν στιγμὴν φαντασθῶμεν τὰ αποτελέσματα, ἅπερ θὰ παρήγε μία τοιαύτη σύγκρουσις, κατὰ τὸ λέγειν πολλῶν ἀστρονόμων. Ὁ ἄξων, λέγουσι, τῆς γῆς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν κίνησις ἤθελον μεταβληθῆ, αἱ θάλασσαι ἐγκαταλείψει τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν, καὶ ῥεύσει περὶ τὸν νέον ἰσημερινὸν, μέγα μέρος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων κατακλυσθῆ ἐν τῷ γενικῷ τούτῳ κατακλυσμῷ, ἢ καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ βιαίου χλονισμοῦ τῆς γῆς, ὀλόκληρα γένη καὶ ἅπαν-

τα σχεδόν τὰ μνημεῖα τῆς ἀνθρωπίνης φιλοτεχνίας ἤθελον ἐξαφανισθῆ. Ἴδού διατί, ἐξακολουθοῦσιν, ὁ Ὀκεανὸς ἐκάλυψεν ὄρη ὑψηλά, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄφησεν ἀναμφισβήτητα τῆς διαβάσεώς του ἔχνη· ζῶα δὲ καὶ φυτὰ τῶν πρότερον μεσημβρινῶν χωρῶν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπάρξωσιν εἰς τὰς ἔπειτα ἀρκτικὰς χώρας, ἔνθα ἀνευρίσκουσι τὰ λείψανα καὶ τὰ λιθότυπά των· ἰδοὺ πόθεν ἢ κατὰ μεγάλας χρονικὰς διαστάσεις ἀνάνεωσις τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, οὗ τινος τὰ σταθερὰ μνημεῖα οὐδέποτε φθάνουσιν ἐπέκεινα τῶν πέντε χιλιάδων ἐτῶν.

Τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐξακολουθοῦσιν οἱ ἀστρονόμοι εὖτοι, περιοριζόμενον τότε εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἀτόμων, καὶ εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς ἀθλιότητος διακείμενον, ἐπὶ πλεῖστον δὲ χρόνον κτειλημμένον ὑπὸ μόνης τῆς φροντίδος τῆς ἐκικοῦ διατηρήσεως, ἤθελε κατ' ὀλίγον ὑποπέσει εἰς πικρὰ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν λήθη· καὶ ὅταν πάλιν αἱ θαυματαὶ τοῦ πολιτισμοῦ πρόοδοι ἤθελον συνεπιφέρει νέας ἀνάγκας, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἤθελε κάμει νέαν ἀρχὴν τῆς πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας σταδιοδρομίας, ὡς ἐὰν ἡ ἀνθρωπότης ἐδημιουργεῖτο ἐκ νέου ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τοὺς ἀστρονόμους τούτους, ἀλλ' ἡ σύγκρουσις αὕτη ἂν καὶ δυνατὴ, εἶνε ὅμως ἥμισυ πιθανή, διότι ἀπαιτεῖται ἕκτακτός τις περίστασις εἰς τὴν συνάντησιν δύο σωμάτων ἀπέριωτος μικρῶν σχετικῶς πρὸς τὸ ἀπέριωτος μέγα διάστημα, ἐν ᾧ κινοῦνται· δεύτερον ἔνεκα τῆς ἀεριώδους μάζης τῶν κομητῶν ἢ συνάντησις αὕτη θέλει ἐπιφέρει μόνον μεταβολὰς τινὰς καὶ ἀνωμαλίαις ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ ἐπικινδύνους ἐπὶ τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου ἀσθενείας· καὶ τρίτον ἡ ζωὴ ἡμῶν εἶνε βραχεῖα ἀπέναντι τῆς μακρᾶς αἰώνων σειρᾶς, ἐν ἣ δύνатаι τυχόν νὰ συμβῆ ἅπαξ ἴσως τὸ συμβάν τούτο, ὅπερ θέλει προσληφθῆ ὑπὸ τῆς βεβαίως καταστροφῆς τῆς γῆς, δηλονότι τοῦ μετασχηματισμοῦ αὐτῆς εἰς ἄλλο κομήτα.

ΛΟΓΟΣ

ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΤΟΥ ΛΕΣΒΙΟΥ.

(Συνέχεια ἴδ. σελ. 294.)

Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι καταχρῶνται παντός, καὶ ὡς φαίνεται ἢ κατάχρησις καὶ δεισιδαιμονία εἶνε ἔμφυτα εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ δὲν δίδεται κελὸν ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς νὰ μεταμορφωθῆ εἰς κακόν, καὶ χωρὶς ἡ ποιότης αὐτοῦ νὰ τραπῆ εἰς φαρμακερὰν Ὅθεν ἡμεῖς βλέπομεν τὸ ἡμέτερον γένος νὰ δαπανᾷ ὀλόκληρον τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς οὐδὲν ἄλλο, ἢ εἰς μίαν διάλεκτον· τούτῃστιν εἰς σημεῖα τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, καὶ ἅπαντα ἡ ἀγωγὴ αὐτοῦ καὶ παιδεία νὰ ἐπικεντρῶται εἰς μόνην τὴν γραμματικὴν. ὦ ἀθλιότης! Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος, ὃ εὐγενέσταται ἄρχοντες, ὡς φθάσαντες εἶπαμεν, καὶ ὡς ἕκαστος ὑμῶν σύνιδεν ἐν ἐαυτῷ, εἶναι ὄχι μόνον ζῶον μνημονικόν, εἰς ὅπερ ἀνήκει μία διάλεκτος, ἀλλὰ καὶ λογικόν καὶ φανταστικόν, καὶ κυρίως εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ λογικόν. » Ἄνθρωπος, λέγουσι καὶ οἱ λογικευόμενοι, εἶναι ζῶον λογικόν νοῦ καὶ ἐπιστήμης, δεκτικόν». Καὶ ἐτι χεῖρον ἡ μνήμη δὲν ἔχει ὑποκείμενον μόνην τὴν διάλεκτον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα, καὶ ὄχι ὀλίγα· τούτῃστι τὴν Ἱστορίαν ἧς ἄνευ ὁ ἄνθρωπος μένει εἰ, ἐν σημεῖον ἀτύνητος, χωρὶς νὰ ἔχη ἀναφορὰν τινα μὲ τὸ παρελθόν· τὴν Γεωγραφίαν, ἧς ἀπουσίας, ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν ἔχει οὐδένα σύνδεσμον μὲ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ ἤθελε νομίζει, ὅτι ἐκτός τῆς πατρίδος του ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς γῆς· τὴν φυσικὴν Ἱστορίαν, ἀλλέως ἤθελεν ἀγνοῆ καὶ τί ἐστὶ μέταλλον, καὶ τί φυτὸν, καὶ τί ὄργανισμὸν σῶμα, καὶ τί μὴ ὄργανικόν καὶ τὰ ἐξῆς. Προσθεθίσθω δ' ὅτι, διὰ νὰ μάθῃ τις ἀριστα τὴν ἑαυτοῦ διάλεκτον, εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ καὶ μίαν ἄλλην ξένην, ὡς

διὰ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν νὰ γνωρίσῃ τὴν ὠραιότητα τῆς ἰδίας διαλέκτου. Καθότι, καθὼς διὰ νὰ γνωρίσῃ τις τὴν ὠραιότητα καὶ τὰ προτερήματα τῆς ἰδίας πατρίδος, εἶναι ἀνάγκη εἰς αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτῆς, καὶ νὰ διέλθῃ ἄλλας γαίας καὶ πόλεις, οὕτω καὶ διὰ νὰ καταλάβῃ τις τὴν ὑπεροχὴν ἢ ἔλλειψιν τῆς ἰδίας διαλέκτου, πρέπει νὰ μάθῃ μίαν ἄλλην, ἔνθα συν-ἔγραψαν ἄνδρες σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι, ἀλλέως νομίζων, ὅτι τὴν εἰξεύρει, τὴν ἀγνοεῖ.

Πλὴν ἔστω ὅτι ἔμαθέ τις, ἢ ὅτι νομίζει ὅτι ἔμαθε τὴν ἑαυτοῦ διάλεκτον. Ἄλλ' αὐτὸς τί ἄλλο ἔμαθεν, ἢ σημεῖα τῶν ἰδεῶν; Διατί, δέξομαι, ὑπάγει τις εἰς τὸ σχολεῖον; Διὰ νὰ μάθῃ. Τί; ὅτι τὰ γράμματα τῶν Ἑλλήνων 24, καὶ ὅτι οὕτω συλλαβίζονται; Ὅχι βίβαια. Τί δαί; διὰ νὰ μάθῃ λέξεις, εἴτε σημεῖα τῶν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἡμῶν ἰδεῶν; Ὅχι ἀναντιβόρητως. Ἄλλὰ τί; Νὰ μάθῃ πράγματα, μὲ τὰ ὅποια αὐτὸς ἔχει ἀναφορὰν; ὑπάγει νὰ γυμνάσῃ τὸ λογικόν του διὰ νὰ συλλογιζέται, ὁρθῶς; ὑπάγει νὰ μάθῃ ὅτι δὲ εἶναι αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀλλ' ἄπειρα ὄντα διαφόρου φύσεως καὶ ιδιοτήτων, μὲ τὰ ὅποια αὐτὸς ἔχει ἀναφορὰν; ὑπάγει νὰ μάθῃ, ὅτι ὢν ἐν μέρος τοῦ σύμπαντος, ἔχει ἀναφορὰν καὶ ὡς πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ, καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ὡς πρὸς τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ Θεόν· τέλος πάντων ὑπάγει νὰ ἀποκαταστήτῃ ἑαυτὸν ἄνθρωπον λογικόν καὶ ἐνάρετον, εἴτε εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.» Ἐκεῖνος μόνος εἶναι τῶντι μαθητῆς, ἔστις ἠθέληεν ἀποκτήσει φρόνησιν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά του, ἀγαθότητα καὶ δικαιοσύνην εἰς τὰς ἀναφράς του, σωφροσύνην εἰς τὰς ἡθούας του, οἰκονομίαν εἰς τὰ τῆς οἰκίας, τάξιν εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἰσχὺν καὶ ὑπομονὴν εἰς τὰς ἀσθενείας του, ὑπόληψιν πατριώτου, καὶ ἐν γένει ἐκεῖνος, οὗ τινος ἡ ζωὴ εἶναι εἰκὼν τῆς νοεράς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐκπληξὴν βέβαια προξενεῖ πῶς μία Δακία νὰ περιορίζῃ ἅπασαν τὴν ἀγωγὴν τῆς νεολαίας οὗ τῆς εἰς τὴν πεντάπτυχον κατάραν, ἐν ᾧ εἶναι πλέον, ἤλικιαν

νά συστήσῃ ἀκαδημίαν ἀντιπαραττομένην μὲ πᾶσαν ἀκαδημίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν! Ἄξιον ἀπορίας θέβαια τὸ νὰ βλέπη τις τοὺς ἐνταῦθα ἄρχοντας νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα αὐτῶν πατρίδας ἕνεκα εἰς ξένας γαίας μὲ δαπάνας ἀδράς, ὥστε οἱ μὲν γεννητορες αὐτῶν νὰ στερεῶνται τῶν τέκνων, τὰ δὲ τέκνα τῶν γεννητόρων (καὶ κύριος οἶδε τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν), χωρὶς νὰ φροντίσωσι νὰ φέρωσιν ἐκεῖθεν διδασκάλους, ἵνα ὠφεληθῇ καὶ ἡ πατρὶς αὐτῶν! Μία μικρὰ νῆσος: ἡ Χίος, ἔχει τοσοῦτους ἀρίστους ἐπιστημονικούς διδασκάλους, ἔχει τοσαῦτα βιβλία ἐπιστημονικά, ἔχει τοσαῦτα πειραματικὰ ὄργανα, καὶ μία Δακίκα ἔχει οὐδὲν τῶν τοιούτων! Διὰ νὰ γίνωσιν οἱ παῖδες ἐνάρετοι, δὲν εἶναι ἄλλο μέσον, εἰμὴ τὰ καλὰ παραδείγματα, καὶ μάλιστα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς. Ἄν οὗτοι ἐνεργῶσιν εἰς αὐτοὺς αἰτήματα καλὰ, ἀγαθότητα ψυχῆς, εὐεργεσίας εἰς τοὺς ἐνδεεῖς, σέβας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, δικαιοσύνην εἰς τὰς κρίσεις, τότε καὶ οἱ νέοι ἀνεπισιθῆτως ἀπ' ὀλίγου ὀλίγου ἀποκαθίστανται τοιοῦτοι, καὶ οὕτως ἐκτελοῦνται ἄνθρωποι. Εἰ δὲ καὶ ἐξ ἐναντίας οἱ παῖδες δὲν βλέπουσιν ἄλλο, εἰμὴ παρανομίας εἰ μὴ ἀσεβείας, τότε καὶ αὐτοὶ θέλουσι γίνεαι ἔτι παρανομώτεροι καὶ ἀσεβέστεροι. Ἄλλ' ὡς εὐγενέστατοι ἄρχοντες, διὰ νὰ ἤναί τις εὐδαίμων ἐπὶ τῆς γῆς, πρέπει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ εὐδαίμονα. Ἡ κακοδαιμονία τῶν τέκνων εἶναι κακοδαιμονία τῶν γεννητόρων. Ἄλλ' ὅταν οἱ νέοι μανθάνωσιν ὀλοτελῶς οὔτε εἰς τὴν οἰκίαν τὸ τί ἐστὶν ἀρετὴ, οὔτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε εἰς τὸ σχολεῖον: τούτέστιν ὅταν διόλου λείπει ἡ ἀγωγή, τί ἄλλο θέλει γίνεαι ἢ νεολαία, εἰμὴ ἀθλία; Οὕσης λοιπὸν τοιαύτης τῆς νεολαίας, πῶς εἶναι τρόπος εἰς αὐτὴν νὰ γινώσκῃ τὸ τί σημαίνει γάμος, τὸ τί σημαίνει πατρίς, τὸ τί σημαίνει οἰκονομία; Ἡ Γραμματικὴ οὔτε ἐξηγήσῃ ταύτας τὰς λέξεις, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ τὰς ἐξηγήσῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἄπικντα. Πόσας ὅμως χιλιάδας πουγγία ἦν συμφερώτερον εἰς τὴν πατρίδα νὰ δαπανῆσθαι διὰ νὰ μάθῃτε τὴν σημασίαν τούτων τῶν λέξεων.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἐνεργητικὸς καὶ καθὼ αἰσθητικὸς, καὶ καθὼ λογικὸς· ζητεῖ ὅμως πάντοτε τὰς ἡδονικὰς ἐνεργείας, καὶ ἀποφεύγει τὰς ἀλγεινάς. "Ἄν λοιπὸν καὶ εἰς δὲν ἀποκαταστήσῃ ἑαυτὸν ἐνεργεῖα λογικόν, δηλὸν ὅτι αὐτὸς θέλει ζητεῖ μόνον καὶ μόνον τὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθήσεων καὶ ὀλοτελῶς τὰς διανοητικὰς." Ἀπασα ἢ εὐδαιμονία αὐτοῦ εἰς ἄλλο δὲν θέλει ὑφίσταται, εἰμὴ εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθήσεων· θέλει θυσιάζει εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἐκνευρισμένου σώματος, τὰς δυνάμεις τοῦ θηριωθέντος πνεύματος. Αὐτὸς βιβλίον δὲν θέλει πιάσει ποτε εἰς τὰς χεῖράς του, διότι τοῦτο εἶναι τῶν ἐνεργεία λογικῶν· αὐτὸς δὲν θέλει φροντίσει τελείως περὶ Γεωργικῆς, διότι τοῦτο εἶναι ἔργον τῶν μὴ ἀρχόντων· αὐτὸς δὲν θέλει φροντίσει ὀλοτελῶς περὶ τῆς πατρίδος, διότι αὐτὸς εἶναι ὄχι ἐπίγειος· αὐτὸς ἄλλα θέλει λέγει, καὶ ἄλλα νὰ ἐννοῇ, διὰ νὰ φαίνηται ὅτι εἶναι διπλωματικὸς. Καὶ δικαίως, διότι τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀγωγὴ αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὦ ἄνθρωπε, τοῦτο τὸ μαλακὸν πλάσμα, ἔπερ ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς χεῖράς σου ὁ Θεός, δὲν θέλει τὸ ἀφήσει ἀνεξέταστον καθὼ δημιουργὸς αὐτοῦ! Ἐχεις νὰ δώσης λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ καλῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ. Πλὴν ἔχεις ὄχι ὀλιγώτερον νὰ δώσης δίκην καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν· διότι ἂν ἡ ἀγωγὴ τῶν ἐκγόνων σου ἦναι κακῆ, ὁ πλοῦτός σου θέλει δοθῆ εἰς τὰς πόρναις, τὰ μούλια σου θέλουσιν ἀπεμπωληθῆ καὶ ἡ γενεά σου ἐνταφιασθῆ σὺν σοί. Τὸ πλέον ἡμερον ζῶον, ἂν μὲν ἀφεθῆ εἰς τὰ δάση ἀποκαθίσταται ἄγρον, ἂν δὲ εἰς τὰς ἀγορὰς ἀχρεῖον. "Ὡστε εἶναι ἀνάγκη ἀγωγῆς καλῆς εἰς τὴν νεολαίαν, ἧς ἀπούτης, οἱ ἄνθρωποι θέλουσιν εἶναι φαῦλοι, καὶ θέλει λείπει ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς καὶ ἡ ἀρετῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος τότε μόνον εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμοίωμα, ὅταν ἀποκαταστήσῃ ἑαυτὸν ἐνεργεῖα λογικὸν καὶ ἐνάρετον. «Ἔστιν ἡ ἀρετῆ, λέγει καὶ ὁ Ἱερακλῆς, εἰκὼν Θεοῦ ἐν ψυχῇ λογικῇ»· καὶ ἐπειδὴ διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἑαυτὸν ἐνεργεῖα λογικὸν καὶ ἐνάρετον, εἶναι

ἀνάγκη ἀγωγῆς καὶ παιδείας, ἐπόμενον εἶναι, ὅσοι τῶν Ἡγεμόνων φροντίζουσι περὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας τῶν ὑπηκόων, ἐκεῖνοι μόνον τῷ ὄντι νὰ ἦναι ἐπίτροποι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἄλλ' ὡς φαίνεται, ἡ ἐκτέλεσις τῶν καλῶν εἶναι τὸ πλεόν ἐργῶδες ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τούτου ἕνεκεν καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι τοσοῦτον σπάνιον. Ὡστε ἐπέπρωτο, ὡς φαίνεται, ἐπέπρωτο εἰς τὸν νῦν ἡγεμονεύοντα νὰ συλλάβῃ ταύτην τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν: νὰ φροντίσῃ περὶ ἀρίστης ἀγωγῆς τῶν τέκνων σας, ἐκκαλῶν πάντοτε τοὺς ἀρίστους διδασκάλους τοῦ ἡμετέρου γένους. Ἄν εἰς τοῦτο συντρέξῃ καὶ ἡ θέλησις τῆς ἡμετέρας εὐγενείας, ἀμφιβάλλω οὐδόλως, ὅτι εἰς τὸ Βουκουρέστιον θέλει συστηθῇ ἀκαδημία ἀντιπαραταττομένη μὲ τὰς ἀκαδημίας τῶν πεφωτισμένων ἐθνῶν, ὥστε νὰ προστρέχῃ μαθηταὶ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν πλησιοχώρων. Ὑμῖν ἀνήκει, ὦ εὐγενέστατοι ἀρχοντες, τὸ νὰ ἄρῃτε ἐκ τοῦ γένους σας τὸ ὄνειδος τῆς ἀμαθείας! Ὑμῖν ἀνήκει τὸ νὰ κάμῃτε τὸ γένος τῶν Δακῶν νὰ σᾶς ἀναγνωρίσῃ εὐεργέτης τῆς ἰδίας πατρίδος! Ὑμῖν ἀνήκει νὰ ἀπαλλάξῃτε τὴν πατρίδα σας ἐκ τοῦ ζοφεροῦ σκοτους τῆς ἀμαθείας! Οὐδεὶς τιμᾶται ὁ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ κοινῷ προσφέρων. Εἰμὶ δὲ πλεόν παρά βέβαιος, ὅτι τῆς παιδείας προχωρούσης, καὶ ἡ Γεωργικὴ θέλει καλλιεργηθῆ, ὥστε νὰ ἔχῃτε διπλασίους καὶ τριπλασίους τὰς προσόδους. Καὶ νοῖτος ἐξ ὑμῶν δὲν θέλει τὸ νομίσῃ δόξαν, τὸ νὰ ἦναι μέλος μιᾶς διοικήσεως ἐχούσης δι' ἄρχηγόν πλήρη ἀρετῶν καὶ πατριωτισμοῦ, ὥστε ὁμοφώνως νὰ προφητεύσῃτε ὅτι ἤθελε καιρὸς τοῦ νὰ λάβῃ τὰξιν τινα μεταξὺ τῶν πεφωτισμένων ἐθνῶν ἢ πατρίς σας, ἂν ὅμως καὶ ὑμεῖς θελήσετε νὰ δώσῃτε χεῖρα βοήθειας εἰς ταύτην τὴν εὐγενῆ ἰδέαν τῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας τῆς Δακίης. Ἄν ὅμως καὶ ἐγὼ ἤθελον συνεισφέρει ὅπως οὖν εἰς τὴν ἡμετέραν εὐδαιμονίαν, ἤθελον νομίζῃ ἑμαυτὸν εὐδαίμονα. Καθότι δὲν δίδεται ἡδονὴ μεγαλητέρα ἐπὶ τῆς Γῆς, ὅσον τὸ νὰ βλέπῃ τις ἑαυτὸν δημιουργόν

τῆς λογικότητος καὶ σπορέα τῶν φώτων, ὄντος φωτὸς αὐ-
τοῦ τοῦ Θεοῦ. « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς » φωνάζει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἀνωθὲν ἐστὶ κατα-
βαῖνον, εἶθε ὁ χορηγὸς τῶν φώτων καὶ πλάστης ἡμῶν
Θεὸς νὰ μεταμορφώσῃ ἡμᾶς τῶντι εἰς εἰκόνα καὶ ὁμοίω-
μα αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἡμᾶς ἐνεργείᾳ λογικοῦς
καὶ ἐργάτας τῆς ἀρετῆς. « Οὐδεμία δικαιοτέρα εὐσέβεια,
λέγει καὶ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, ἢ τὸ νοῆσαι τὰ ὄντα, καὶ
χάριν τῶ ποιήσαντι ὑπὲρ τούτων ὁμολογήσαι, ὅπερ διατε-
λεῖν ἐν παύσομαι ».

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ κ. λ. π.

(Συνέχεια ἴδε σελ. 247.)

Περὶ Γάμου παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς τῆς ὑψηλίου.

Κατὰ τὰς ιδέας τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν εἶνε ἀναγ-
καία μία τις ἐποχὴ, διὰ νὰ συνέλθῃ τις εἰς γάμου κοινωνίαν
ἢ ν' ἀρχίσῃ τὸν οἰκογενειακὸν βίον. Ὑπάρχουσιν ὅμως πολ-
λὰ ἔθνη, τὰ ὅποια δὲν γνωρίζουσι ταύτην τὴν συνήθειαν.
Ἄν καὶ τὸ τέκνον λαμβάνει τὴν ὑπαρξίν του ἐκ τῆς τυχαίας
μίξεως δύο ἀτόμων, δὲν ἀποτελοῦσιν ὅμως ἀκόμη ἀνὴρ καὶ
γυνὴ διαρκῆ σύνδεσμον, διὰ νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς διατη-
ρήσεως καὶ ἀνατροφῆς αὐτοῦ. Αὕτη ἡ φροντίς καταλείπεται
εἰς τὴν μητέρα μόνον, ὁ δὲ πατήρ δὲν δεικνύει τὴν παραμι-
κρὰν πρὸς τοῦτο τρυφερότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ εἰς αὐτὸ
τὸ σημεῖον εὐρίσκεται καὶ σήμερον ἀκόμη τῶν κοινωνικῶν
δικτάξεων ἢ ἀνάπτυξιν παρὰ τοῖς πλείστοις ἔθνεσιν.

Οἱ Ταῖτιοι, εἶνε ἀληθῆς, πρὶν γείνωσι Χριστιανοί, εἶχον
κοινὰς τὰς γυναῖκας, καὶ ὅτε μία ἐξ αὐτῶν συνελάμβανεν,

ἔπρεπεν ὁ ἐραστής αὐτῆς νὰ τὴν νυμφευθῆ. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἔθνη, παρ' οἷς ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ λαμβάνῃ ὁ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα ἐπὶ δοκιμασίᾳ, πρὶν συνδεθῆ μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου, καὶ οὗτος ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας εἶνε διάφορος· ἐπειδὴ δύναται νὰ διαρκέσῃ ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἔν ὀλόκληρον ἔτος. Αὕτη ἡ συνήθεια ἐπεκράτει καὶ ἐπικρατεῖ μετὰξὺ ἄλλων παρὰ τοῖς Ἀλγογγινλενάπαις, τοῖς Ὀτομίταις, τοῖς Μαύροις τοῦ Κογγοῦ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν ἔθνων τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, παρὰ τοῖς Οἰλοίτοις ἢ Καλμούκοις, τοῖς Βοτιάκοις κλπ.

Διάφορα ἔθνη ἔχουσιν ἐπιβάλλει εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον τὸ καθῆκον τῆς σωφροσύνης, καθὼς οἱ Ὑουδαῖοι διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, πολλὰ ἔθνη Αἰθιοπικά, καὶ οἱ Σῖναι, οἷτινες κοράσιον, τὸ ὁποῖον ἔχασε τὴν παρθενίαν του, πωλοῦσιν ἀσυμπαθῶς ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ἄλλα ἔθνη δὲν δίδουσι κάμμιαν ἀξίαν εἰς τὴν γυναικεῖαν ἀγνεῖαν. Τοῦναντίον λέγουσιν, ὅτι κοράσιον πολυζήτητον πρέπει ν' ἀξίξῃ κάτι τι, καὶ ἐπειδὴ ἠρέθισε πολλῶν ἐπιθυμίας, δὲν ἡδύνατο νὰ μείνῃ παρθένος. Αὗται αἰδέουσι ἐπικρατοῦσι παρὰ διαφόροις λαοῖς τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀλγογγινλεναπῶν καὶ ἄλλων Ἰνδιάνων τῆς βορείου Ἀμερικῆς, τῶν κατοίκων τῶν Καρτσιάτκας κλπ.

Καὶ ὁ ἀνὴρ ὅχι σπανίως εἶνε ὑπόχρεως νὰ φυλάξῃ ὄρους τινας, πρὶν νυμφευθῆ. Εἰς τοὺς ὄρους τούτους ἀνήκει πρὸ πάντων ἡ ἀποδείξις τοῦ θάρρους καὶ τοῦ δόλου. Ὁ Ἀλφούριος π. χ. πρέπει νὰ θανατώσῃ τοῦλάχιστον ἓνα ἐχθρόν, ἐπίσης ὁ Τούπιος εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Βρασιλίας. Παρὰ τοῖς Κοριέκοις ἐπιβάλλεται ὁμοία συνθήκη καὶ εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον. Παρὰ τῷ ἔθνει τούτῳ δύναται κοράσιόν τι τότε μόνον νὰ νυμφευθῆ, ὅταν ἀποδείξῃ τὴν εἰς τὸ κλέπτειν ἐπιτηδειότητά του. Παρὰ τοῖς σημερινοῖς Ἑλλησιν ἐπὶ τῆς νήσου Σύμης οἱ νέοι δύνανται τότε μόνον νὰ λάβωσι γυναῖκα,

ὅταν δονηθῶσι νά θυθισθῶσι πεντήκοντα ποσσας ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἐάν τις ἐξετάσῃ τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν συνδέονται τὰ συναικίσια, βλέπει, ὅτι αὕτη διαφέρει μεγάλως κατὰ τὸ κλίμα τῆς χώρας καὶ τὰς πολιτικὰς δοξασίας τῶν ἐθνῶν. Εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν ἐσυγχωρεῖτο ὁ ἀνὴρ νά νυμφευθῇ πρὸ τοῦ τριακοστοῦ, εἰς δὲ τὴν Λακεδαιμόνα πρὸ τοῦ τριακοστοῦ πέμπτου ἔτους Δι' ἓνα ἀρχαῖον Γάλλον ἢ Κελτὸν ἦτο ἐπονείδιστος νά γνωρίσῃ γυναῖκα πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους. Ἐπειτα ὁμοῦς ἐξεδόθη νόμος, ὅστις ἀπηγόρευεν εἰς ἓνα ἐξηκοντούτῃ ἀνδρα νά νυμφευθῇ πεντηκοντούτῃ γυναῖκα. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἐνόμιζεν, ὅτι ἐν τοιοῦτον ζευγος δύναται ἀκόμη νά παράσῃ ἀπογόνους καὶ κατήργησε τὸν νόμον τοῦτον, διὰ ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν.

Εἰς τὰς χώρας τῆς διακεκαυμένης ζώνης ἀναπτύσσονται αἱ ἐπιθυμῖαι τῆς σαρκὸς πρωιμώτερα καὶ ζωηρότερα παρά εἰς τὰς χώρας, ὅπου τὸ κλίμα εἶνε συγκερασμένον· διὰ τοῦτο οἱ νέοι νυμφεύονται εἰς τὰ μέρη ταῦτα σχεδόν εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Οἱ γονεῖς ὑπογράφουσι συμβόλαιον γάμου ἐν ὀνόματι τῶν τέκνων των, ἅμα ἢ φύσις συγχωρήσῃ αὐτό. Ἔως τότε δ' ἐπαγρυπνοῦσιν οἱ γονεῖς τοῦ μνηστήρος τὴν νέαν, ἥτις ὄχι σπανίως τὸ ἔνατον ἢ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς τεκνοποιεῖ, καθὼς συμβαίνει παρά τοῖς Ἄραβι, τοῖς Ἰνδοῖς, τοῖς Δραβεδοῖς καὶ παρά τοῖς Αἰθιοπικοῖς ἔθνεσι τῆς Ἀφρικῆς.

Οἰκογενειακὰ συμφέροντα καὶ διατάξεις περὶ ἰδιοκτησίας καὶ διανομῆς τῶν γαιῶν ἔδωκαν ἀφορμὴν ἀλλαγῆς εἰς τὰ πρόωρα συναικίσια. Οὕτω παρά τοῖς Μαυάροις, ὅπου οἱ μεγιστάνες τοῦ βασιλείου συνάπτουσι συναικίσιον διὰ τὰ τέκνα των, ἐνῶ ἀκομὴ θηλάζουσιν. Ἐν γένει ἡ Πολιτικὴ ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τοὺς περὶ γάμου νόμους καὶ ἐξάσκει ἀκόμη. Παρὰ τοῖς πλείστοις χριστιανικοῖς ἔθνεσι

π.χ. δὲν εἰμπορεῖ ὁ εὐγενὴς νὰ νυμφευθῆ χωρὶς νὰ κάμη τὴν δ-
νομαζομένην κακογαμίαν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐνουμίζει τὰ
γένη (Castes) τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Δραβεδῶν, παρ' οἷς κοράσιόν
τι ἀνηλεῶς θανατόνεται, ἐὰν ἐξαπατηθῆ ὑπ' ἀνδρὸς κα-
τωτέρου γένους. Ὁ ἀνὴρ, ὅστις εὐρεθῆ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν,
ἀποβάλλεται ἀπὸ τὸ γένος του καὶ καταβιβάζεται εἰς ἐκεῖ-
νο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔλαβε γυναῖκα. Ἐν τούτοις δὲν θεωροῦσιν
ὡς σφάλμα, ἂν οὗτος ἔχη σχέσεις ἐρωτικὰς μὲ πρόσωπον
κατωτέρας τάξεως, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ κάθηται μετ' αὐτοῦ
εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν καταδι-
κάζεται οὗτος ἢ εἰς χρηματικὴν ποινὴν ἢ εἰς εἰρκτὴν. Αἱ
περὶ γάμου ιδέαι ἐπροκάλεσαν παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσι
τῆς ὑψηλοῦ περιέργους διατάξεις. Ὁ Φοῆς π. χ. ἀπηγό-
ρευσεν εἰς τοὺς Σίνας νὰ λαμβάνωσιν ὁμώνυμόν των γυναῖ-
κα, καὶ ἂν αὕτη δὲν εἶνε συγγενὴς των.

Ἡ ἐξ αἵματος συγγένεια παρὰ πολλοῖς ἔθνεσιν, ὅχι ὁμῶς
καὶ παρὰ πᾶσιν, εἶνε ἐμπόδιον τοῦ γαμικοῦ δεσμοῦ. Πατέ-
ρες ἐνουμφεύοντο τὰς θυγατέρας των, υἱοὶ τὰς μητριῶς των,
ἀδελφοὶ τὰς ἀδελφάς, καὶ τοῦτο ἐγένετο εἰς τὴν ἀρχαιό-
τητα καὶ γίνεται ἀκόμη κατὰ τὸ παρὸν παρὰ τοῖς Ὀστιά-
κοις, Σιαμίταις, Μογγόλοις, Τιβετοῖς κλπ.

Ἐνῶ παρὰ πλείστοις ἔθνεσιν ὁ γάμος, ὡς εἶδομεν ἀνω-
τέρω, γίνεται χωρὶς κἀμίαν προετοιμασίαν, παρ' ἄλλοις
ἔθνεσι τὰ ἔθιμα καὶ αἱ τελεταί, αἱ ὁποῖαι προηγούνται αὐ-
τοῦ εἶνε ἀναριθμητοί, καὶ ὅταν θέλῃ τις νὰ περιορισθῆ εἰς
ἐκείνας μόνον, αἱ ὁποῖαι ἐνδιαφέρουσι τοὺς φιλοσόφους.
Ἄβτι πηγάζουσιν ἀπὸ δεισιδαιμονίαν ἢ ἀπὸ αἰσθημα τῆς
αἰδοῦς ἢ ἔχουσι ὀρησκευτικόν, ἢ ἠθικόν καὶ ὀρησκευτικόν
συγχρόνως λόγον, ἀλλὰ δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῆς δουλείας,
τὴν ὁποῖαν ἔχει νὰ ὑποφέρῃ τὸ κοράσιον ὡς σύζυγος. Ἰπὸ
πόσας ὀψεις παρουσιάζεται ὁ γάμος εἰς τὰ διάφορα ἔθνη,
καὶ πόση ἀπειρία τελετῶν, αἱ ὁποῖαι τὸ φαινόμενον εἶνε
τόσον περιέρχεται καὶ ἀλλόχοτοι ἔλαβον τὴν ἀρχὴν των ἀπὸ

ταύτας τὰς ιδέας! Ἄμα ὁ ἄνθρωπος ἐξέλιθη ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς πρώτης βρβαρότητος, ἀπαντᾷ τὴν ἔνωσιν δύο συζύγων, οἵτινες μόλις ἔχουσι γνωρισθῆναι, καὶ πρέπει νὰ τεκνοποιήσωσι καὶ συζήσωσιν, ὡς ἐν μέγα συμβεβηκός, τὸ ὅποιον πᾶν ἔθνος ἐορτάζει κατ' ἰδιαιτέρον τινα τρόπον. Αἱ ἐορταὶ αὗται εἶνε ἐνίοτε μὲν ἑλλογοὶ καὶ πνευματώδεις, ἄλλοτε δὲ παντάπασι παράλογοι ἢ προσβάλλουσι τὴν καλαισθησίαν, ὡς δεικνύουσαι τὴν χονδροειδῆ ἀπολιτευσίαν τῶν ἀγρίων, ἣτις ὅμως κατὰ τινα τρόπον ἀρέσκει, ἐπειδὴ παρατηρεῖ τις ἐν αὐτῇ τὸ φυσικὸν καὶ ἀδιάφορον.

Ἡδύνατό τις νὰ πληρώσῃ ὀλοκλήρους σελίδας, ἀν μόνον ἤθελε νὰ διαγράψῃ τὰ κυριώτερα ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς μετὰ τὸν γάμον σωφροσύνης εἰς τὰς κατὰ μέρος μορφὰς αὐτῆς παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσι. Ἐνταῦθα ἐπιλείπει ἡμᾶς ὁ τόπος ἐπίσης, ἀν ἠθέλομεν ν' ἀφηγηθῶμεν τὰς πολλὰς συνηθείας, αἵτινες πηγάζουσιν ἐκ τῆς πολυγυναικείας καὶ τῆς κοινότητος τῶν γυναικῶν: κατάστασις ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν νηπιότητα τῶν ἐθνῶν τόσοσιν πολὺ, ὥστε ἡ κοινότης ἐνίοτε λαμβάνει χώραν, ἄλλοτε μὲν πρὸ τοῦ γάμου, ἄλλοτε δὲ μετ' αὐτόν. Ἡ πολυγυναικεία πρέπει νὰ θεωρηθῆναι ὡς ἠθικὴ τις ἀταξία, ἀλλ' ἡ πολυανδρία εἶνε ἐναντία τῆς φύσεως καὶ διὰ τοῦτο δέν ἔχει ἀνάγκην ἐξηγήσεως, διότι εἶνε πρόδηλος.

Αἱ συνήθειαι τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἀπαντῶνται παρὰ πλείστοις ἔθνεσιν, ἕως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀμερικὴν καὶ Καμτσιάτκην. Ὁ Ἰακώβ ἐπρεπε νὰ ὑπηρετήσῃ ἐπτὰ ἔτη, διὰ νὰ δυνηθῆναι νὰ μνηστευθῆ τὴν Ῥαχήλ. Ὁ κάτοικος τῆς Καμτσιάτκας ὑπηρετεῖ πολὺν καιρὸν τὸν πατέρα τῆς μνηστῆς του, πρὶν φέρῃ αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ὁ Ἐσκιμῶς ἐπεκτείνει ταύτην τὴν ὑπηρεσίαν μέχρις ὅτου ἀποκτήσῃ τέκνα. Μετὰ τὴν ἐγκυμοσύνην συνδέονται παρὰ ταῖς διαφοροῖς ἔθνεσιν αἱ μάλιστα ἀλλόκοτοι ιδέαι καὶ συνήθειαι.

Δύσκολον εἶνε νὰ προσδιορίσῃ τις εἰς ποίαν ἐποχὴν τοῦ

πολιτισμοῦ τὰ ἔθνη ἀρχίζουσι νὰ ἐκδίδωσι νόμους κατὰ τῆς μοιχείας. Ἀναμφιβόλως ἤθελε σφάλει τις μεγάλως, ἂν πρὸς τοῦτο ἐδέχετο γενικόν τινα κανόνα. Κλιματικαὶ ἐπιρροαὶ, ἰδιαίτεραι σχέσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἰδεῶν δεικνύουσιν ἀκαταπαύστως, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις. Αἱ ποιναὶ, αἵτινες ἐπιβάλλονται εἰς τὴν μοιχείαν ἔχουσιν εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τῶν ἐθνῶν, ἐνίοτε μὲν ἄγριον, ἐνίοτε δὲ πολλὰ αὐστηρὸν καὶ αἰμοδιψῆ χαρακτῆρα, ἡ δὲ πεινὴ ἀποβλέπει ἄλλοτε μὲν τὸ ἐν, ἄλλοτε δὲ τὸ ἕτερον μέρος τοῦ συζυγικοῦ ζεύγους, καὶ ἄλλοτε ἀμφοτέρα συνάμα τὰ μέρη. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἤθελε τις πληρώσει πολλὰς σελίδας, ἂν ἤθελε μὲ κάποιαν ἀκρίβειαν νὰ διαγράψῃ τὰς ποινὰς, τὰς ὁποίας τὰ διάφορα ἔθνη τῆς ὑψηλίου ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας.

Τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἡ κατήργησαν παντάπασιν ταύτας τὰς ποινὰς ἢ μεταχειρίζονται αὐτὰς μὲ ἐπιείκειαν, ἥτις καθιστᾷ αὐτοὺς πάντη φαντασιώδεις ἢ κατ' ἔμφασιν. Οἱ ἀμετάβλητοι μάλιστα νόμοι τῆς Ἠθικῆς, οἵτινες ἔχουσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ὑψίστου βαθμοῦ τῆς ἠθοποιήσεως, ἐλησμονήθησαν τόσον, ὥστε δὲν θεωροῦσι πλέον τὴν μοιχείαν ὡς ἔγκλημα, ἀλλ' ὡς τι ὅλως σύνηθες, ὅλως ἐκ φύσεως προερχόμενον, καὶ νομίζουσιν, ὅτι ἀρκεῖ, ἂν τις χωρίσῃ καὶ διαζεύξῃ μόνον τὸ ζεῦγος, εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελε λάβει χώραν ἡ ἀπιστία.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΙ.

Γ.

ΕΥΘΥΦΡΩΝ Ἡ ΠΕΡΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ.

(Συνέχεια ἰδ. σελ. 313.)

Μεγάλην σπουδαιότητα ἐν τῇ γλωσσικῇ διδασκαλίᾳ ἔχει ἡ εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσις τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνωτέρω διαληφθεισῶν ἐργασιῶν, ἡ ἀσκήσις αὕτη φέρει τὸν πρακτικώτερον χαρακτήρα, καὶ τὰ σπουδαιότερα ἀποτελέσματα· ἐπ' αὐτῆς δὲ θεμελιούται ὅλως ἡ γλωσσικὴ ἐπιτηδειότης, ἣν τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον σκεπεῖ νὰ παράσχη εἰς παῖδα, ὅστις εἰσέρχεται εἰς αὐτὸ πολλὰ ὀλίγον γλωσσικὸν πλοῦτον κεκτημένος, καὶ τοῦτον ἄτακτον, ἀνώμαλον καὶ ἀκάθαρτον. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ μάλιστα ἔθνει, ὅπερ τοσαύτας καὶ τοιαύτας ὑπέστη μεταβολὰς καὶ τύχας, ὅπερ μετὰ πολλῶν καὶ βαρβάρων λαῶν συγκαταμιγὲν εἰς ἀκαταλογίστους ὑπέπεσε συμφορὰς, καὶ τῶν συμφορῶν τούτων καὶ τῶν μεταβολῶν τὰ ἴχνη φέρει ἐν τῇ γλώσσῃ μάλιστα αὐτοῦ, τοσοῦτον καταφανῆ καὶ τοσοῦτον στεντορείως λαλοῦντα, ὀφείλομεν μεγάλην νὰ καταβάλλωμεν σπουδὴν περὶ τῆς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσεως τῶν ἡμετέρων παιδῶν ἐν τοῖς Δημοτικοῖς σχολείοις. Τὴν φοβερὰν καὶ πολλάκις ἀηδῆ ποικιλίαν καὶ ἀνωμαλίαν τῶν διαλεκτικῶν τύπων τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ λαλουμένης γλώσσης μόνος ὁ βαρὺς κύλινδρος τῆς ἐπιμόνου καὶ ἐνδελεχοῦς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσεως δύναται ν' ἀφανίσῃ καὶ ἰσοπεδώσῃ, καὶ καταστήσῃ οὕτως ὁμαλήν καὶ ὁμοιόμορφον τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ, τὴν φυσικὴν ταύτην ὁδὸν τῆς ἀναπτύξεως ἐκάστου ἔθνους. Δύο δὲ γλωσσικῶς

τύποι προβάλλονται ἐνταῦθα ὡς σκοποὶ τῆς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήτεως· διότι κατὰ μὲν τὴν γενικὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἀναστροφὴν καὶ οἱ παῖδες πρὸς τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ ὁ διδάσκαλος πρὸς τοὺς παῖδας ὀφείλουσι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ὑπὸ τῶν λογίων λαλουμένην γλῶσσαν· ἐν τοῖς γλωσσικοῖς ὅμως μαθήμασι, οἱ παῖδες ἀπαγγέλλοντες, διηγούμενοι, ἢ ὅπως δῆποτε εἰς τὸν διδάσκαλον ἀποκρινόμενοι, ὀφείλουσι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν καθαρὰν καὶ κανονικὴν τῶν βιβλίων γλῶσσαν, ἣν καὶ ἐθέσαμεν ὡς σκοπὸν καὶ τέρμα τῆς ἐν τοῖς Δημοτικῶς σχολείοις γλωσσικῆς διδασκαλίας. Ἄλλ' εἰ πλείστοι τῶν εἰς τὸ σχολεῖον φοιτόντων σήμερον παίδων οὐδεμίαν ἄλλην γλῶσσαν γνωρίζουσι παρὰ τὴν φυσικὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν, τὴν διάλεκτον, τὴν τοσαύτας διαφορὰς καὶ ἀνωμαλίας ἔχουσαν· ὀλίγοι δὲ τούτων εἰσὶν ὅπως δῆποτε συνηθισμένοι εἰς καθαροτέραν τινὰ γλῶσσαν. Ἐν τούτοις ἀμφότεροι οὗτοι, ὡς ἡ πείρα ἀποδεικνύει, τοσοῦτον ὀλίγον γλωσσικὸν πλοῦτον φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τοῦ οἴκου, εἰς δὲ τὰς περισσοτέρας περιστάσεις τοσοῦτον ἀκάθαρτος καὶ ἐλαττωματικὴ, τοσοῦτον ἀσαφῆς καὶ ἀνώμαλος εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτῶν, ὥστε τὸ μόνον ψιλὸν καθῆκον ἔχει τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνάγκην ἀμετάπτωτον εὐρίσκεται, διὰ βαθμιαίας τινὸς παραγωγῆς τῶν πρώτων καὶ τελειοποιήσεως τῶν δευτέρων νὰ ἀυξάνη, καθαρίζη, σαφηνίζη καὶ ἐξομαλύνη τὴν γλῶσσαν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ φέρη οὕτως αὐτοὺς εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, καθ' ὃ μία καὶ ἡ αὐτὴ γλῶσσα θὰ ᾖναι κοινὸν κτῆμα ἀπάντων, τοῦθ' ὅπερ δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου κατορθοῦται, εἰμὴ διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς εἰς τὸ λέγειν ἀσκήσεως τῶν παίδων. Ἡ ἀσκήσις αὕτη ἐκτὸς τοῦ μεγάλου τούτου πρώτου ἀποτελέσματος φέρει καὶ δύο ἄλλα ἀπωτέρω μὲν, ἐπίσης ὅμως σπουδαῖα. Πρῶτον ἡ καλλίστη προετοιμασία καὶ τὸ μέγιστον βοήθημα διὰ τὴν γραπτὴν τῶν διανοημάτων ἀποτύπωσιν εἶναι ἡ προφορικὴ εἰς τὸ λέ-

γειν ἄσκητις, καὶ ἄνευ αὐτῆς οὐδὲλως δύναται νὰ προα-
 χθῇ ἐκείνη. Παρατηρεῖται καὶ σήμερον κατὰ τε τὰ Ἑλλη-
 νικά σχολεῖα καὶ Γυμνάσια, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ διδάσκαλοι μετ'
 ἐπιτυχίας διδάσκουσι τὴν λεγομένην ἐκθεσιν τῶν ἰδεῶν,
 ὅσοι ὄχι μόνον πρακτικῶς πρότερον ἐπὶ ἐν τοῦλάχιστον ἔτος
 ἐγύμνασαν τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς εἰς τὸ λέγειν καὶ διηγεῖσθαι,
 ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἤρχισαν ἤδη τὰς γραπτὰς ἐκθέσεις, προπα-
 ρασκευάζουσι ἐκάστοτε τὴν ὕλην διὰ προφορικῆς τινος γυ-
 μνασίας ἐπ' αὐτῆς. Δεύτερον ἢ ἐν λόγῳ ἄσκησις εἶναι λίαν
 γυμνασικὴ τοῦ πνεύματος, εἰς τὸ νὰ προφυλάττηται μὲν ἀπὸ
 τὴν ἀπροσεξίαν, ἀλογιστίαν καὶ ἀμέλειαν ἐν τῷ λέγειν, συ-
 νηθίζει δὲ τὸ νὰ παῖδα εἰς τὸ νὰ λέγη πάντοτε μεμετροημένα
 καὶ λελογισμένα, καὶ μόνον, ὅπου καὶ ὅπως δεῖ, νὰ μετα-
 χειρίζεται τὸν λόγον.

Κ. Καὶ μερικώτερα τινὰ καὶ πρακτικώτερα ἐπὶ τοῦ τρό-
 που, καθ' ὃν ἐκτελεῖται ἡ τοσοῦτον σπουδαία αὕτη ἐν τῷ
 λέγειν ἄσκησις τῶν μαθητῶν;—Εὐθ. Ἡ ἄσκησις αὕτη, ἧς
 οὐδὲ τὸ ὄνομα ἠκούσθη εἰσέτι ἐν τοῖς ἡμετέροις Δημοτι-
 κοῖς σχολείοις, ὡς ἴδιον ὠρισμένον μάθημα, συνίσταται ἐκ
 5 ἀπ' ἀλλήλων σαφῶς διακρινομένων ἐργασιῶν. Καὶ πρῶ-
 τον εἶναι ἤδη γνωστὸν, ὅτι οὐδεὶς λόγος γίνεται ἄνευ δια-
 νοήματος, καὶ ὅτι τὸ διανόημα ἔχει τὰς ἑαυτοῦ ρίζας ἐν
 τῇ ἐποπτείᾳ. Ἐπετα ἐκ τούτου, ὅτι αἱ γλωσσικαὶ ἄσκήσεις
 εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὀφείλουσι κατ' ἀνάγκην νὰ ὦσι διανοητικαὶ
 καὶ ἐποπτευτικαὶ ἄσκήσεις. Ἡ πρώτη γλωσσικὴ διδασκα-
 λία εἶναι ἄρα ἡ ἐποπτευτικὴ διδασκαλία, ἢ, καθὼς ὠνόμα-
 σιν αὐτὴν τινὲς τῶν ἡμετέρων, Πραγματογνωσία.

Τριπλῆ τις εἶναι ἡ φύσις τοῦ μαθήματος τῆς Πραγμα-
 τογνωσίας· α) δι' αὐτοῦ συνηθίζει ὁ παῖς νὰ γνωρίζῃ τὸν
 ἕξ υἱ κόσμον καὶ ὀρθῶς νὰ ἀντιλαμβάνηται αὐτοῦ· β' τὸ ἀντι-
 ληφθὲν εἰς ὠρισμένον διανόημα νὰ ἐπεξεργάζεται· γ' αὐ-
 τὸ τὸ διανόημα εἰς ἔρθολεκτικὸν σχῆμα ἐκφράσεως νὰ
 ἀποτυποῖ.

Πάν ὅ,τι ὀπωσδήποτε εἶναι ἐποπτευτὸν δύναται νὰ γείνη ἀντικείμενον τῆς ἐποπτευτικῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ὁ ὀρίζων τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν εἰς τὸν παῖδα ὀφείλει νὰ παρέχη πάντοτε τὰ ἀναγκαῖα ἀντικειμενικὰ ὄρια τῆς Πραγματογνωσίας· ἔξω λοιπὸν τοῦ ἐποπτευτικοῦ ὀρίζοντος τοῦ παιδὸς καὶ ἀνώτερον τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται τι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τυχύτην. Διότι πρὸ παντὸς ἄλλου εἶναι ἀναγκαῖα ἰσχυρὰ ἀντιλήψεις καὶ κατανόησις τοῦ πράγματος, ταύτης δὲ μὴ γενομένης ὁ μαθητὴς δὲν δύναται νὰ ἔχη ἀπόλυτον κυριότητα ἐπὶ τοῦ πλούτου τῶν γνώσεων καὶ τῶν διανοημάτων αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ καλῶς, ὅτι ἐκάστη λέξις ἔχει ὠρισμένην ἐννοιαν, καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ σκέπτηται ἐπὶ τῆς λέξεως. Ἀπ' ἐναντίας μετὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιλήψεως καὶ κατανοήσεως τοῦ πράγματος ὁ λόγος τοῦ μαθητοῦ εἶναι πάντοτε πλήρης διανοημάτων, δὲν ἀναβλαστάνει ἐξ αὐτοφυῶν καὶ τυχαίων συλλογισμῶν, δὲν εἶναι ἀπόρροια μνημονικῆς καὶ ἀσυνειδήτου βουλήσεως. Καὶ ἤδη ἐρχόμενοι εἰς τὰ μερικώτερα καὶ τυπικώτερα τῆς ἐργασίας τυχύτης λέγομεν, ὅτι κατ' ἀρχὰς παρουσιάζομεν εἰς τοὺς παῖδας τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ πρόκειται νὰ γνωρίσωσι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κάμνουσιν οὗτοι προσεκτικὴν κατόπτευσιν, καὶ ἀκολούθως εἰσερχόμεθα εἰς τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον. «Πρῶτον τὸ πρᾶγμα καὶ ἔπειτα ἡ λέξις». Ὀφείλομεν νὰ παρουσιάζωμεν εἰς τοὺς παῖδας πραγματικὰ ἀντικείμενα, εἰκόνας δὲ μόνον ἐν παντελεῖ ἐλλείπει τοῦ πράγματος ἢ καὶ ὡς μέσα ἀναμνήσεως δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν. Ἀφοῦ γείνη ἡ κατόπτευσις, πρῶτον ὀνομάζομεν τὸ ἀντικείμενον καὶ ὀρίζομεν αὐτὸ, ἂν ἦναι δυνατόν, δι' ἀπλουστάτου τινὸς ὀρισμοῦ, διότι πολλάκις ὁ ὀρισμὸς ἱκανῶς δύσκολος ὢν ὀφείλει νὰ ἐπέλθῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐργασίας· δεῦτερον λέγομεν τὰς διαφοροὺς ιδιότητας αὐτοῦ, τὸ χρῶμα, τὸ σχῆμα, τὴν πυκνότητα τὸν χυμὸν, τὸν ἤχον, τὴν κατασκευὴν κτλ· τρίτον

ὀνομάζομεν τὰ διάφορα μέρη αὐτοῦ καὶ ὀρίζομεν τὴν θέσιν ἣν ταῦτα κατέχουσι καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις αὐτῶν. Τέταρτον λέγομεν τὴν ἱστορίαν οὕτως εἶπειν τοῦ ἀντικειμένου, ἦτοι τὴν ἀρχὴν καὶ γένεσιν αὐτοῦ, τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς του καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἄφροῦ οὕτως ἐξετάσωμεν πολλὰ ἀντικείμενα, ἀσκοῦμεν πέμπτον τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ ἀντιπαράβάλλειν καὶ διακρίνειν αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων, ἦτοι λέγομεν τὰς ὁμοιότητας καὶ διαφορὰς δύο ἢ περισσοτέρων αὐτῶν, καὶ οὕτω προβαίνει ἡ ἐργασία εὐρυνομένη βαθμηδὸν διὰ νέου ἐκάστοτε τρόπου ἐξετάσεως τῶν ἀντικειμένων συμφώνως τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ διανοητικῇ δυνάμει τῶν μαθητῶν· οἱ δὲ διάφοροι οὗτοι ἐξεταστικοὶ τρόποι ἀποτελοῦσι τὰ στοιχεία τοῦ διανοεῖσθαι 1).

Ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀντικειμένων ἐπικρατεῖ τὸ διαλογικὸν εἶδος καὶ αἱ ἐρωταποκρίσεις μεταξὺ διδασκάλου καὶ μαθητῶν· αἱ ἐρωτήσεις μάλιστα, τί, ποῖον, πόθεν, πῶς, διατί, πρὸς τί κτλ. συχνὰ οὔσαι καὶ ἀπευθυνόμεναι οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ νάπτλιν, θαυμασίως συντελοῦσι εἰς τὴν παρόρμησιν πρὸς σκέψιν καὶ εἰς τὴν ἰσχυρὰν κατανόησιν τοῦ πράγματος. Τὸ διηγηματικὸν εἶδος λαμβάνει χώραν ἐνταῦθα μόνον, ὅταν πρόκηται νὰ γείνη ἐπονόληψις τῶν ἤδη προσκτηθεισῶν ἀντιλήψεων. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν ἐνταῦθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι, καθὼς ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐποπτικῇ πρέπει νὰ ὑπάρχη ἡ ἀναγκαῖα ποικιλία καὶ μεταλλαγῆ, ὅχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀντικείμενα τῆς Πραγματογνωσίας, ἀλλὰ καὶ ἀνυφορικῶς πρὸς τοὺς γενικοὺς τύπους τῆς ἐποπτείας καὶ ἐξετάσεως τοῦ ἀντικειμένου.

Εἰς δύο εἶδη ἀνάγονται οἱ γενικοὶ τύποι τῆς ἐποπτείας, καθόσον οὗτοι πληροῦσιν ἢ τὸν τόπον ἢ τὸν χρόνον· διαι-

1) Ἴδε περὶ τῶν τρόπων ταύτων Ἐργασίαι Μαθῶν τῆς Ἀριστ. Κ, Σπασίτη σελ. 73 καὶ ἐφεξῆς.

ρεῖται ὅθεν καὶ ἡ Πραγματ. εἰς τὴν ἐποπτείαν ἐν τόπῳ εὐρισκομένων ἀντικειμένων (περιγραφικὴ Πραγματογ.) καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἐν χρόνῳ συμβαινόντων (διηγηματικὴ Πραγματογνώσις) καὶ ὕλη μὲν διὰ τὴν πρώτην εἶναι τὰ ἐν τῷ σχολείῳ ἐν τῇ πόλει καὶ κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἀντικείμενα, ὕλη δὲ διὰ τὴν δευτέραν εἶναι ἱστορίαι, μῦθοι, καὶ ἄλλα διηγήματα. Ἐπειδὴ ὁμῶς τὰ στοιχεῖα τοῦ διανοεῖσθαι ἴστανται ἐν ἐσωτερικῇ ὑπαμειβῇ μετὰ τῶν στοιχείων τῆς γλώσσης, διὰ τοῦτο ἡ Πραγματογνώσις ὀφείλει γὰ φέρεται εἰς ὀργανικὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς ἐν γένει γλωσσικῆς διδασκαλίας τῆς κατωτέρας τάξεως. Ἐν ταύτῃ ἡ Πραγματογνώσις δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον μάθημα, ὡς ἐν ταῖς ἀνωτέραις, ἀλλ' εἶναι ἠνωμένη μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων γλωσσικῶν ἐργασιῶν. Ἐν τούτοις αὐτὴ αὐτὴ μετὰ δύο ἔτη διδασκαλίας παύει πλέον νὰ ᾔηται ἰδιαιτέρον μάθημα, καὶ διήκει μὲν δι' ὅλων τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἀλλὰ μόνον ὡς γενικὸν τι διδακτικὸν βοήθημα, ὡς ἀρχὴ· διότι ἕκαστον διδακτέον πρᾶγμα ἀρχίζει μετ' ἐποπτείας. Ἐκαστον λοιπὸν μάθημα ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ Πραγματογνωσίαν, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ σχολείῳ, ἀλλὰ καὶ διὰ παντός τοῦ βίου τὸ ἐποπτευτικῶς λογίζεσθαι εἶναι τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ λυσιτελές.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΑΙ ΑΡΑΧΝΑΙ.

Ἡ ἀράχνη εἶναι ζώφιον κοινῶς περιφρονούμενον· πολλοὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων φοβοῦνται αὐτὸ ὡς τοὺς ὄφεις, τοὺς σκορπίους καὶ τὰ λοιπὰ δηλητηριώδη ζῶα. Ἐν τούτοις καὶ τὸ ζῶον τοῦτο εἶναι ἐν τῶν μᾶλλον ἀξιολόγων δημιουργημάτων τοῦ Πλάστου, καὶ παρέχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὰς ὠφελείας αὐτοῦ. Ἡ ἀράχνη ἔχει ὄχι δύο ἀλλ' ὀκτώ ὀφθαλμούς· ὥστε ἤθελέ τις συμπεράνει ἐκ τούτου, ὅτι οὐδεμία ἐπιτηδειότης ὑπάρχει εἰς τὸ νὰ δύναται νὰ βλέπῃ τόσον ταχέως, καὶ νὰ συναρπάξῃ ἀστραπηδὸν τὰς μυίας καὶ τοὺς κώνωπας, οἵτινες ἤθελον ἐμπέση καὶ ἐμπλεχθῆ εἰς τοὺς δαιδαλέοντας ἴστους αὐτῆς. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁ συμπερασμὸς οὗτος εἶναι ἀδίκος. Ἡ μυῖα, καθὰ παρατηροῦσιν οἱ φυσιοδίφαι ἔχει πολλὰς ἑκατοντάδας ὀφθαλμῶν, ἐν τούτοις οὐδεμίαν πρόνοιαν λαμβάνει, οὐδὲ ποσῶς παρατηρεῖ τὸ δίκτυον, ὅπερ εἶναι ἐστημένον κατ' αὐτῆς, καὶ τὴν ἀμείλικτον ἐχθρὰν τῆς, ἣτις μὲ ἱκανῶς ὀγκῶδες σῶμα κάθηται παραμονεύουσα ἐν αὐτῷ. Τοῦτο μᾶς διδάσκει, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ὄχι μόνον ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ νοῦς καὶ ἐπιτηδειότητος, ἀν θέλωμεν εὐτυχῶς νὰ διέλθωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ νὰ μὴ ἐμπέσωμεν εἰς κεκρυμμένην τινὰ παγίδα.

Πόσον λεπτὸν εἶναι τὸ νῆμα, ὅπερ μία ἀράχνη ἐν μεγίστη ταχύτητι δύναται νὰ φέρῃ ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸν ἕτερον τοῖχον! Καὶ ὅμως οἱ ζωολόγοι θεβαιοῦσιν, ὅτι ἐν τοιοῦτον νῆμα, ὅπερ μόλις δύναται τις νὰ ἴδῃ μὲ γυμνὸν ὀφθαλμὸν, εἴμπορεῖ νὰ συγκροτῆται ἐξ ἑξακισχιλίων νηματίων καὶ ἰδοῦ πῶς. Εἰς τὴν ἄκραν τῆς καιλίας αὐτῆς ἡ ἀράχνη ἔχει ἐξ

ἀδένας, ἐκ τῶν ὁποίων ταυτοχρόνως ἐξέρχονται τὰ νημά-
τια· ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀδένων τούτων ἔχει ἀκριβῶς χιλίξ
λεπτοτάτας καὶ μικροσκοπικὰς ὁπὰς, ἐκ τῶν ὁποίων καμ-
μία βεβαίως δὲν ἐτέθη ἐκεῖ εἰς μάτην. Ἐξερχόμενον λοιπὸν
καὶ συμπλεκόμενον οὕτω τὸ νῆμα συγκροτεῖται ἐξ ὄλων
τούτων τῶν χιλιάδων νηματίων. Ἐντεῦθεν δύναται τις καλῶς
νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἐν τοιοῦτον νῆμα, εἰ καὶ τοσοῦτον λεπτόν,
ὅμως εἶναι τόσον ἰσχυρόν, ὥστε νὰ δύναται τὸ ζώφριον νὰ
τρέχῃ ἄνω καὶ κάτω ἐπ' αὐτοῦ ἐν μεγίστῃ ἀσφαλείᾳ καὶ ὄχι
μόνον νὰ αἰωρῆται ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκτίθηται εἰς
τούς ἀνέμους καὶ τὰς καταιγίδας.

Ἰπὲρ πάντα θαυμασία εἶναι ἡ τέχνη καὶ ἐπιτηδειότης
μεθ' ἧς τὸ ζώφριον τεῦτο ὑφαίνει τὸν τεχνικώτατα διαπε-
πλεγμένον ἱστὸν τοῦ μετὰ ἡσυχου μὲν ἀλλ' ἀκαμάτου φιλερ-
γίας, καὶ ἡ ἐπιμονὴ μεθ' ἧς ἐκ νέου διαπλέκει αὐτὴν ἄμα
χαλασθέντα, καὶ ἐπομένως θαυμασία ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ σο-
φία τοῦ πλάστου, ὅστις εἰς ἐν τόσον μικρὸν ἀφανὲς δημι-
ούργημα ἐνέκρυψε τοσαύτην ἐπιτηδειότητα.

Ὅτι τὸ γένος τοῦτο τῶν ζῶων περιέχει διάφορα εἶδη, τὸ
παρατηρεῖ τις καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διαπλε-
κομένων ἰστίων των, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν αἰωροῦνται
εἰς τὸν ἀέρα καὶ διὰ τινων μόνον νηματίων συγκρατοῦνται
εἰς τοῖχόν τινα ἢ δένδρον, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ φύλλα τῶν θυ-
ρῶν καὶ παραθύρων, ἄλλοι εἰς τὰς γωνίας, ἄλλοι εἰς τοὺς
ἀγρούς κτλ. Ἀράχαι τινὲς οὐδένα ἱστὸν ὑφαίνουσιν, ἀλλὰ
παραμονεύουσαι πηδῶσιν αἰφνης ἐπὶ τῆς λείας των. Κατὰ τὸ
ἔαρ καὶ πολὺ περισσότερον κατὰ τὸ ξηρὸν, θερμὸν καὶ ὄψι-
μον θέρος βλέπει τις πολλάκις νὰ περιδοιοῦνται εἰς τὸν ἀέ-
ρα ἀπειράριθμοι λευκοὶ ἱστοὶ καὶ κροκίδες καὶ μάλισα περὶ
τὰ δένδρα, οἱ δὲ πῖλοι τῶν διαβαινόντων τὰς δενδροφύτους
ὁδοὺς τῶν μεγάλων πόλεων περιβάλλονται αἰφνης ὑπ' αὐ-
τῶν. Ἐπὶ πολὺ δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ πόθεν προήρ-
χοντο τὰ νήματα καὶ αἱ κροκίδες ἐκεῖναι, ἥδη δὲ αἱ πάντες

εἶναι πεπεισμένοι, ὅτι πλῆθος μικρῶν μαύρων ἀραχνῶν, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὠνομάσθησαν ἀράχλαι τοῦ ἀποχωροῦντος θέρους συμπλέκουσι τὰ ἀπειράριθμα νεφελώδη καὶ εὐδιάρρηκτα ταῦτα δίκτυα, διὰ νὰ παίξωσι μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν διαβατῶν. Ἐνταῦθα πάλιν δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις πόσον μέγα ἀποτέλεσμα φέρει μικρὰ δύναμις, φθάνει μόνον πολλοὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ ἀράχλαι δηλητηριώδεις. Εἰς τοὺς θερμοὺς τόπους τῆς νοτιωτάτης Ἰταλίας ζῆ φοβερὰ τις ἀράχνη ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Ταρυντέλλα. Αὕτη δάκνει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τοῦ δηλητηριώδους ὀηγματός της ἐπιφέρει εἰς αὐτοὺς ἀσθένειαν καὶ εἰδὸς τι ζάλης καὶ μελαγχολίας. Μέσον θεραπείας κατὰ τοῦ νοσήματος τούτου μεταχειρίζονται εἰδὸς τι χοροῦ, ὀνομαζομένου καὶ αὐτοῦ Ταρυντέλλα. Ὅταν οἱ ἀσθενεῖς ἀκούσωσι τὴν μουσικὴν παίζουσαν τὸν χορὸν τοῦτον, ἀρχίζουσιν εὐθὺς νὰ χορεύωσι κάμνοντες σφοδρὰς κινήσεις καὶ ἐλιγμοὺς, μέχρι οὗ ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τοῦ νοσήματος τούτου. Εὐκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι διὰ τῶν ἰσχυρῶν κινήσεων τὸ δηλητήριον ἐξέρχεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἄλλο εἶδος αξιοπαρατήρητον ἐκ τῶν ζωφίων τούτων ζῆ εἰς χώραν τινὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὀνομάζεται ἀράχνη τῶν θάμνων. Αὕτη δὲν εὐχαριστεῖται εἰς τὰς μυίας των οἰκιῶν καὶ τοὺς κωνωπίσκους. Ὅχι καταδιώκει ὄρισμένον τι εἶδος μικρῶν πτηνῶν, τὰ συναρπάζει καὶ τὰ πνίγει καὶ ἐκμυζᾷ τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ τρώγει τὰ ὠὰ των. Ἐνταῦθα ἀπορεῖ τις τί νὰ θαυμάσῃ περισσότερο, τὸ μέγεθος τῆς ἀράχνης, ἢ τὴν σμικρότητα τοῦ πτηνοῦ.

ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ κ.τ.λ.

(Συνέχεια ἴδε σελ. 316.)

ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΓΑΙΩΝ.

Μέσα τῆς βελτιώσεως ἢ μεταστοιχειώσεως τῶν γαιῶν πρὸς πλείονα καρποφορίαν εἶνε, ὅσα μεταχειρίζομεθα, διὰ νὰ τροποποιήσωμεν τὴν ποιότητα αὐτῶν, ἤγουν ν' αὐξήσωμεν τὴν ὑγρασίαν τῶν πολλὰ ξηρῶν, νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν τῶν πολλὰ ὑγρῶν, νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν συνεκτικότητα τῶν ἐλαφρῶν, καὶ νὰ ἐξασθενίσωμεν τὴν τῶν δυνατῶν γαιῶν. Ἐύκολον εἶνε νὰ ἐννοήσῃ τις, ὅτι τὰ μέσα τῆς βελτιώσεως πρέπει νὰ ποικίλλωσιν ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν γαιῶν, καὶ αἱ κυριώτεραι ὕλαι, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ ἄμμος, ἡ ἄργιλλος, ἡ ἀργιλοτίπκος (magne) καὶ ἡ ἄσβεστος. Δύναται τις νὰ βελτιώσῃ ἔδαφος ἀργιλῶδες ἀναμιγνύων μὲ αὐτὸ ἄμμον, καὶ ἀμμῶδες ἢ τιτανῶδες (calcaire) ἀναμιγνύων ἀργιλον. Ἄλλ' ὅλας ταύτας τὰς ἐργασίας δὲν παρακολουθεῖ πάντοτε ἡ ἐπιτυχία· διότι ἡ ἄμμος δυσκόλως συμφύεται εἰς ἓν μὲ γαίας ἀργιλῶδεις συνεκτικὰς, καὶ ἡ ἄργιλλος, ἥτις εἶνε φύσει συμπαγῆς, δὲν δύναται νὰ συνενωθῇ μὲ τὰς ἀμμῶδεις γαίας, εἰμὴ καθ' ὅσον εἶνε διηρημένη καὶ σχεδὸν εἰς κόνιν κατατετριμμένη. Ἀναπληρῶσι δ' αὐτὴν διὰ τῆς ἀργιλοτιτάνου, τῆς ὁποίας ἡ ἐνέργεια εἶνε ἀποτελεσματικωτέρα καὶ ἡ χρῆσις εὐκολωτέρα.

Ἡ ἀργιλοτίτανος εἶνε μίγμα διαφόρων εἰδῶν γαιῶν, ποικίλλον ἐπ' ἄπειρον ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν ὑλῶν, αἵτινες συναπαρτίζουσιν αὐτήν. Ὅτε μὲν εἶνε ἡ κιμωλία ἢ ἡ τίτανος τὰ ἐπικρατοῦντα εἰς τὸ μίγμα, ὅτε δὲ ἡ ἄργιλλος καὶ ἡ ἰλύς ἢ ὁ πηλὸς καὶ ἄλλοτε ἡ ἄμμος καὶ οἱ κάχληκες.

Ἡ ἀργιλοτίτανος ἀπαντᾶται πανταχοῦ εἰς μικρότερον ἢ μεγαλύτερον βάθος ὑπὸ τὴν φυτεύσιμον γῆν. Ἄγονος οὔσα καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀκατάλληλος πρὸς καλλιέργειαν περιέχει στοιχεῖα λίαν γόνιμα καὶ ἡ ἀργιλοτιτάνωσις (marriage), ὅταν γίνηται, ὅπως πρέπει, φέρει τὰ κάλλιστα ἀποτελέσματα. Ὁ γεωργὸς πρέπει νὰ ἐξιστορήσῃ (σπουδάσῃ) καὶ ἐκλέξῃ τὴν ποιότητα τῆς ἀργιλοτιτάνου, τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας θέλει νὰ βελτιώσῃ. Ἄν αὐταὶ αἱ γαῖαι ἦνε ἀργιλώδεις καὶ δυναταὶ, ἡ ἀργιλοτίτανος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατεῖ ἡ τίτανος, καὶ ἡ ὁποία εἶνε ὀλίγον ἀμμώδης, εἶνε ἡ καταλληλοτέρα. Ἄν δὲ ἦνε ἀδύνατοι καὶ ἐλαφραί, ἀργιλοτίτανος παχεῖα καὶ περιέχουσα πολλὰ ἀργιλώδη μέρη, εἶνε προτιμητέα. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος διενεργεῖται ἡ ἀργιλοτιτάνωσις οὕτω πως. Ἐναποθέτουσι τὴν ἀργιλοτίτανον εἰς σωρούς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ ὅταν γίνῃ κόνις, διασκορπίζουσιν αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν ὁμαλῶς καὶ τὴν παραχῶνουσιν ὀλίγον βαθέως διὰ τῆς ὀργώσεως.

Τὴν ἄσβεστον, ἣτις εἶνε λίθος ἐψημένος εἰς τὴν κάμινον, μεταχειρίζονται ἀντὶ ἀργιλοτιτάνου καὶ φέρει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς βλαστήσεως πολὺ ἰσχυρότερα ἀποτελέσματα παρὰ τὴν τελευταίαν οὐσίαν. Ἀλλὰ δὲν ἀρμόζει εἰς ὅλας τὰς γαίας. Ἄσβεστοῦσι δὲ πολὺ τὰς νεωστὶ ἐκχερσωθείσας (νεοπυρη) εἰσας) γαίας καὶ κατὰ πρώτην φοράν καλλιεργηθείσας.

Περὶ Λιπασμάτων.

Μὲ τὸ ὄνομα λιπάσματα περιλαμβάνομεν ὅλας τὰς ὑλίας, οἰσδῆποτε φύσεως καὶ ἂν ἦνε, αἵτινες εἶνε προσωρισμέναι νὰ διατηρῶσι τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ τρέφωσι τὰ φυτά. Πᾶσα συγκομιδὴ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴν γῆν μέρος τῶν θρεπτικῶν αὐτῆς χυμῶν, καὶ ἤθελον οὗτοι ἐντὸς ὀλίγου ἐξαντληθῆ, ἂν δὲν ἀντικαθίσταντο διὰ τῶν λιπασμάτων αἱ ἀπώλειαι.

τάς ὁποίας αὐτῇ ὑπέστη. Τοῦτο καλεῖται καί κόπρισμα τῆς γῆς.

Τὸ γενικῶς εὐχρηστον λίπασμα τὸ μᾶλλον κατάλληλον καὶ τὸ μᾶλλον εὐκόλον νὰ τὸ προμηθευθῇ τις πανταχοῦ, ὅπου τρέφονται κτήνη, εἶνε ἡ κόπρος (κοπριά), τοῦ κίστι τὰ χόρτα καὶ ἄχυρα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν ὡς στίβας ἢ στρωμνὴ τῶν κκοικιδίων ζώων, οἶον ἵππων, βοῶν, προβάτων κτλ. Ἡ κόπρος τῶν ἀγρῶν εἶνε συνήθως μίγμα χόρτων, ἀχύρων καὶ περιτωμάτων τῶν διαφόρων ζώων, τὰ ὁποῖα τρέφονται ἐν αὐτοῖς. Ἐνίοτε δὲν κάμνουσι χρῆσιν τούτου τοῦ μίγματος, ἀλλ' ἐπιβρίπτουσι εἰς πᾶσιν γῆν τὴν κόπρον, ἣτις ἀρμόζει κάλλιον εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς: τῶν μὲν κερασφόρων π. χ. ζώων, ἣτις εἶνε παχυτέρα εἰς τὰ ἀμυώδη, ἑλαφρὰ καὶ ξηρὰ ἐδάφη: τῶν δὲ ἵππων, ἣτις εἶνε θερμότερα, εἰς τὰ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ.

Τὴν κόπρον τῶν ἐρισφόρων ζώων προσάπτουσι ἀμέσως εἰς τὴν γῆν διὰ τοῦ αὐλίσματος (μανδρίσματος). Ὀνομάζουσι δ' οὕτω τὸν τρόπον τοῦ ἐπικοπρίζειν τὴν γῆν διὰ τῆς ἐν καιρῷ νυκτὸς διαβάσεως τῶν προβάτων, τὰ ὁποῖα κλείουσι ἐντὸς μέρους περιφραγμένου μὲ πλοκούς. Δίδουσι δ' εἰς τοῦτο τὸ μέρος διασκάσεις τριαύτας, ὥστε ἕκαστον ζῶον δὲν ἔχει, εἰμὴ διάστημα ἐνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου: ἐπιφάνειαν τὴν ὁποῖαν δύναται ἐν πρόβατον νὰ λιπάνῃ μὲ τὴν κόπρον του εἰς μίαν νύκτα.

Ὀνομάζουσι λιπάσματα πράσινα φυτάτινα, οἶον τὸ πῖσον, τὸν ὄροβον, τὴν ῥοφάνην ἢ ἀγριοκράμβην, τὸ τριφύλλιον καὶ τὴν μελίνην ἢ καλαμόσιτον (καλαμπόκι), τὰ ὁποῖα σπεύρουσι πυκνότερα παρὰ τὸ σύνηθες, καὶ τὰ ὁποῖα καταχωννύουσιν εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἡ σπορὰ εἶνε εἰς τὸ ἀνθος τῆς. Τὰ πράσινα λιπάσματα ἀρμόζουσι πρὸ πάντων εἰς τὰ θερμὰ κλίματα καὶ διὰ τοῦτο ἀρμόζουσι μᾶλλον εἰς τὰς ξηρὰς παρὰ εἰς τὰς ὑγρὰς γαίαις.

Ἡ στάκτη, καὶ μάλιστα ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν μετεχειρίσθησαν εἰς τὴν Θελοστάκτην (μπαράδα) παραίχει καλὰ ἀπα-

τελέσματα καὶ ὡς λίπασμα καὶ ὡς μέσον βελτιώσεως εἰς τὰς ἀργιλώδεις, συμπαγεῖς καὶ ὑγρὰς γαίας.

Ἡ θειοῦχος τίτανος (platre), τῆς ὁποίας ἡ χρῆσις εἰς τὴν Γεωργίαν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, εἶνε ἐν τῶν πολυτιμοτάτων λιπασμάτων, τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ μεταχειρισθῆ διὰ τὰ φυτὰ τῶν τεχνητῶν λειμώνων (λιβαδίων), τὸ τριφύλλιον, τὴν ρηδικὴν πόαν (εἶδος καὶ τοῦτο τριφυλλίου) καὶ τὴν ὄνοβρυχίδα. Ἡ θειοῦχος τίτανος γίνεται κόνις καὶ σκορπίζεται μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν φυτῶν, ἅμα ἀρχίσουσι νὰ φυτρώωσιν ἢ ὅταν τὰ χόρτα εἶνε δώδεκα ἕως δεκαπέντε ἑκατοστόμετρα ὑψηλά. Τὴν σκορπίζουσι δ' ἐσπέρας ἢ πρωὶ εἰς τὴν ὁρῶσον ἐν καιρῷ ἡσύχῳ καὶ συννεφεῖ πρὸ ἢ μετὰ τὴν βροχὴν. Αὕτη ἡ ἐργασία γίνεται συνήθως κατὰ τὸ ἔαρ.

Περὶ Δημητριακῶν καρπῶν.—Περὶ σίτου.

Δημητριακοὶ καρποὶ μὲ κοινὸν ὄνομα λέγονται ὁ σῖτος ἢ κριθή, ἡ βρώμη (τουρκ. γρουλάφι), ἡ μελίμη (καλαμπόκι), ἡ ὄρυζα καὶ ὁ ἀρχόσιτος (γαλλ. mais). Τὰ δὲ φυτὰ τὰ παράγοντα αὐτοὺς εἶναι ἕλα ἐνιαύσια. Διότι ἡ βλάστησις αὐτῶν συμπληροῦται συνήθως ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν καὶ δὲν ὑπερβαίνει ποτὲ τὴν περίοδον ἑνὸς ὀλοκλήρου ἐνιαυτοῦ. Ὁ καυλὸς αὐτῶν ὀνομαζόμενος καλάμη, ἐκπληροῖ πολλὰς ἀνάγκας καὶ ἰδίως χρησιμεῖ πρὸς διατήρησιν τῶν κατοικιδίων ζώων. Οἱ κόκκοι τῶν δημητριακῶν καρπῶν γενόμενοι ἄλευρον ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν τροφήν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Κατὰ θεῖαν δ' οἰκονομίαν σχεδὸν ὅλκι αἱ χώραι τῆς οἰκουμένης εἶνε ἐπιτήδεια εἰς καλλιέργειαν τινῶν τῶν φυτῶν τούτων. Διότι ἄλλα μὲν ἀγαπῶσι τὸ καυσικὸν κλίμα τῶν τροπικῶν, ἄλλα δὲ, καὶ ταῦτα εἶνε τὰ πολυκαριθμότερα, προτιμῶσι τὰ ἡμέτερα συκίρασμα κλίματα καὶ δὲν φοβῶνται τὸν μακρὸν χειμῶνα τῆς βορείου Εὐρώπης.

Μεταξὺ ὅλων τῶν Δημητριακῶν καρπῶν ὁ σῖτος κατέχει τὴν

πρώτην θέσιν διὰ τὴν ἀξιολογότητα καὶ ὠφέλειαν αὐτοῦ. Ἡ ὑλικὴ εὐημερία τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πολυτίμου τούτου φυτοῦ. Ἐκ τοῦ ἀλεύρου τοῦ σίτου κατασκευάζεται ὁ καλῆτερος ἄρτος· τὰ δὲ πίτυρα χωρισθέντα τοῦ ἀλεύρου δυνάμεθα ἐπωφελῶς νὰ μεταχειριθῶμεν πρὸς διατροφήν τῶν κατοικιδίων ζώων καὶ πρὸ πάντων τῶν ὀρνίθων καὶ ἄλλων κατοικιδίων πτηνῶν. Τὸ ἄχυρόν του χρησιμεύει καὶ ὡς τροφή καὶ ὡς στρωμνὴ τῶν κτηνῶν. Ὁ σίτος εὐδοκιμεῖ πολὺ καλὰ εἰς ὅλα τὰ ἐδάφη. Ἄλλ' αἱ προσφορώτεραι δι' αὐτὸν γαῖαι εἶνε αἱ περιέχουσαι ἀναλόγως πλειότερον ἄργιλον ἢ τίτανον. Ἀπαιτεῖ προσέτι γῆν ἐπιμελῶς καλλιεργημένην καὶ πολὺ κοπρισμένην.

Ὁ σίτος σπείρεται τὸ φθινόπωρον κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον καὶ δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος μένει εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς. Θερίζεται δὲ τὸν Ἰούνιον. Τινὰ εἶδη σίτου γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα ὀψιμα (ἢ Μαρτιάτικα) σπείρονται τὸ ἔαρ καὶ δὲν μένουσιν εἰς τὴν γῆν, εἰμὴ τρεῖς ἢ τέσσαρας μόνον μῆνας.

Ὁ σίτος συνήθως προσβάλλεται ὑπό τινος ἀσθενείας καλουμένης ἐρισύβης, ἣτις καταστρέφει τὴν εἰσοδείαν. Διὰ νὰ προφυλάξωσιν αὐτὸν, ὅσοι οἶόν τε, ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ταύτην συνηθίζουσι νὰ τὸν μοσχεύωσι μὲ ἀσβεστόνερον, πρὶν τὸν σπείρωσιν, μᾶλλον δὲ, ἀφοῦ τὸν πλύνωσι μὲ θολοστάκτην, νὰ κοκκίζωσιν αὐτὸν μὲ ἀσβεστον.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Εὐγενὴς τις προσεκάλεσε φίλους του εἰς μεγαλοπρεπὲς δεῖπνον. Ἐνῶ δὲ οὗτοι ἐκάθηντο εἰς τὴν τράπεζαν, εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐστιατήριον δύο προσωπιδοφόροι, οἵτινες κατὰ τὸ ἀνάστημα δὲν ἦσαν ὑψηλότεροι πενταετῶν ἢ ἑξαετῶν παιδίων, καὶ παρίστανον ἓνα τινὰ ἐπίσημον Κύριον καὶ μίαν τινὰ ἐπίσημον Κυ-

ρίαν. Ὁ Κύριος ἐφόρει κόκκινον ἱμάτιον μὲ χρυσοῦ κράσπεδα, ἡ βροστρυχισμένη φενάκη του ἦτο μὲ λευκὸν ἄμυλον πασπαλισμένη, εἰς δὲ τὴν χεῖρα ἐκράτει πῖλον παρυφὰς ἔχοντα. Ἡ Κυρία ἦτο ἐνδεδυμένη ξανθίζον μεταξωτὸν ὕφασμα (τζαμφέσι) μὲ ἀργυρᾶ πετάλια, εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐφόρει κομψὸν πιλίον μὲ πτερὰ, εἰς δὲ τὴν χεῖρα ἐκράτει ῥιπίδιον. Ἀμφότεροι ὤρχοῦντο μὲ χάριν καὶ συγγὰ ἔκαμνον τεχνικώτατα σκιρτήματα· ἕκαστος δὲ τῶν παρόντων διαβεβαίον, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ θαυμάσῃ ἐπαξίως τὴν ἐπιτηδεϊότητα τῶν χαρισιστάτων τούτων παιδιῶν.

Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν γέρων ἀξιωματικὸς, ὅστις παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν, λαμβάνει ἐξ αὐτῆς ἐν μῆλον καὶ ῥίπτει αὐτὸ μετὰξὺ τοῦ ὄρχου μένου ζεύγους. Αἴφνης Κύριος καὶ Κυρία ὀρμῶσιν ἐπὶ τὸ μῆλον, ἐρίζουσι πρὸς ἀλλήλους ὡς λυσσαλέοι, ξεσχίζουσι τὰς προσωπίδας καὶ τοὺς κεφαλοδέσμους των, καὶ ἀντὶ ζεύγους ἐπιτηδεῶν παιδιῶν παρουσιάζονται δύο ἄτχημοι πίθηκοι. Ὅλοι οἱ συνδαιτυμόνες εἰς τὸ θέαμα τοῦτο ἐξεκαρδίσθησαν ἀπὸ τὸν γέλωτα· ὁ γέρων ὅμως ὄχι παίζων ἀλλὰ σπουδάζων «Πίθηκοι, εἶπε, καὶ ἀνόητοι δύνανται πάντοτε νὰ ἦναι λαμπρότατα ἐπιτολισμένοι, ταχέως ὅμως ἀνακαλύπτονται τίνες ἀληθῶς εἶνε.

ΟΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟΙ ΛΙΘΟΙ.

Πλούσιος Κινέζος περιεπάτει εἰς τὸν δρόμον μετὰ κόμπου καὶ ὑπηρεφαναίας καὶ ἐσεμνύετο λίαν ἐπὶ τῷ λαμπρῷ αὐτοῦ ἱματισμῷ, ὅστις χρυσοῦφαντος ὦν ἐκοσμεῖτο καὶ ὑπὸ πολυτίμων λίθων. Γέρων, πτωχὸς καὶ κακῶς ἐνδεδυμένος Βόνζης ἀπήνητησεν αὐτὸν, ἐστάθη ἐνώπιόν του, τὸν παρετήρησε πολλὰκις ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως, ἔκυψε κατόπιν πρὸ αὐτοῦ μέχρις ἐδάφους, καὶ τὸν εὐχαρίστησε ταπεινότητα διὰ τοὺς πολυτίμους λίθους του. «Πῶς, ἠρώτησε

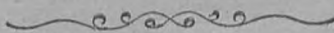
μετ' ἀπορίας καὶ στόμφου ὁ πλούσιος, μήπως σοὶ ἔδωκά ποτέ τινα ἐκ τῶν πολυτίμων λίθων; Ἀληθῶς οὐδέποτε, ἀπήντησεν ὁ γέρον μοναχός, ἀλλὰ μοὶ δίδετε ἤδη τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδω καὶ νὰ θαυμάσω τὸν λαμπρὸν τοῦτον ἱματισμὸν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους σας, καὶ νὰ ἐξισωθῶ μὲ ὑμᾶς κατὰ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν· διότι οὐδεμία ἄλλη διαφορὰ ὑπάρχει ἤδη μεταξὺ ἡμῶν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὑμεῖς μὲν λαμβάνετε τὴν φροντίδα καὶ τὸν κόπον νὰ καθαρίζετε καὶ διατηρῆτε αὐτοὺς, ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἀπηλλαγμένος τούτου τοῦ κόπου.

ΜΥΘΟΣ.

Ἦλθέ ποτε εἰς ἐρημίτου τινὸς τὸν νοῦν ἡ παράξενος ἐπιθυμία νὰ φιλιώσῃ τὸν διάβολον μὲ τὸν θεόν. «Βλέπεις, Κύριέ μου, ἔλεγε πρὸς τοῦτον, ὅτι ὁ ἄσπενδος ἐχθρὸς σου διάβολος ἀρπάζει καθ' ἡμέραν ἐν ἐκ τῶν πλασμάτων σου. Ἐγὼ κρίνω εὐλογον νὰ τὸν συγχωρήσῃς, διὰ νὰ παύσῃ πλέον ὁ τόσος ὄλεθρος τῶν ψυχῶν.» Συγκατένευσεν ὁ θεός· ὁ δ' ἐρημίτης, ὡς μεσίτης τῆς συνδιαλλαγῆς ὑπῆγε νὰ συμβουλεύσῃ καὶ τὸν διάβολον. «Τί κερδαίνεις, εἶπεν εἰς αὐτόν, ἂν σύρῃς καθ' ἡμέραν τόσας ψυχὰς εἰς τὴν κόλασιν, καὶ μὲ αὐτὰς συγχρόνως κολάζεσαι καὶ σύ; ὠφελιμώτερον ἤθελεν εἶσθαι εἰς σὲ νὰ παύσῃς τοιοῦτον πόλεμον καὶ νὰ φιλιωθῆς μὲ τὸν θεόν. Μὲ τέσσαρας μόνον λέξεις εἶμαι καλὸς νὰ διαλύσω τὴν διαφορὰν σας». Ἦρσεν εἰς τὸν διάβολον ἡ συμβουλή καὶ ἠρώτησε τὸν ἐρημίτην ποταὶ ἦσαν αἱ τέσσαρες αὐταὶ λέξεις. Ὁ ἐρημίτης ἀπεκρίθη. «Ἡμαρτον, Κύριε, συγχώρησόν με». Μετὰ χαρᾶς, ἐπρόσθεσεν ὁ διάβολος· ἀλλ'

εἰπέ μοι πρῶτον τίς μέλλει νά προφέρῃ τὰς τέσσαρας ταύ-
 τας λέξεις, ἐγὼ ἢ ὁ θεός; Ἄμα ἤκουσεν παρὰ τοῦ ἐρημίτου
 ὅτι ἦτο χρεῖα νά τὰς ἐκφωνήσῃ αὐτός, ἀνεχώρησε μὲ κα-
 κίαν καὶ ὀργὴν περισσοτέραν τῆς πρώτης.

Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι δίδουσι ἀκρόασι
 εἰς λόγους διαλλαγῆς ὅχι δι' ἀγάπην τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ἐλ-
 πίζοντες ν' ἀδικῶσι εἰς τὸ ἐξῆς χωρὶς κανένα ἔλεγχον.

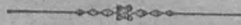

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

Γάλλος καὶ Ἀγγλος ἤριζον πρὸς ἀλλήλους ποῖον ἐκ
 τῶν δύο ἐθνῶν ὑπερτερεῖ τὸ ἕτερον κατὰ τὴν στρατιωτικὴν
 δόξαν, τὴν πρόοδον εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, τὴν
 γλῶσσαν, τὰ γράμματα κ.τ.λ. Ἐκαστος καταλαμβάνει,
 ὅτι εἰς τὸ τέλος τῆς ἔριδος ἦσαν τόσον προχωρημένοι ὅ-
 σον καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, ἤγουν ὅτι ἐκάτερος ἦτο πεπεισμένος
 ὅτι τὸ ἔθνος του ἦτο τὸ πρῶτον μεταξὺ ὄλων τῶν ἄλλων
 ἐθνῶν. Ἀλλ' ὅμως ὁ Γάλλος θέλων μὲ τρόπον εὐγενῆ νά
 δώσῃ πέρας εἰς ἔριδα ὅχι τόσον εὐχάριστον, ἔκραξε· «Τέλος
 Κύριε, ἂν δὲν ἤμην Γάλλος, ἠθελον νά ἦμαι Ἀγγλος». Καὶ
 ἐγὼ, εἶπεν τὸ ἀγέρωχον τέκνον τῆς Ἀλβίωνος, «ἂν δὲν
 ἤμην Ἀγγλος, ἠθελον νά ἦμαι Ἀγγλος».

Πάντες γινώσκουσιν, ὅτι αἱ Βρυξέλλαι ἦσαν ἄλλοτε ὁ
 καθ' αὐτὸ τόπος τῆς παρατυπώσεως (contre-façon) ἐν Εὐ-
 ρώπῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πρὸ πάντων Γαλλικὰ βιβλία, τὰ ὁ-
 ποῖα πηρετύπουσαν εἰς πλῆθος οἱ Βέλγαι τυπογράφοι, ἐζημίω-
 ναν σημαντικὰ τοὺς Γάλλους συγγραφεῖς καὶ τυπογράφους.
 Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ Ἀλέξανδρος Δυμᾶ διερχόμενος διὰ τῶν
 Βρυξελλῶν παρῆκεν ἡθελῶν ὑπὸ νέου τινός, ὅστις ἦτο ἐργάτης

εἰς ἐν τῶν ἐκεῖ τυπογραφείων νὰ ἐγγράψῃ τι εἰς τὸ Λεύκωμα (album) του. Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς συνήνεσε, καὶ ἰδοὺ ἡ φράσις, τὴν ὁποίαν ἔγραψε. «Τοῦτο δὲν εἶνε παρατύπωσις τῆς γραφῆς (γραψίματος) τοῦ Ἀλεξάνδρου Δυμᾶ».

ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ.

Ἐκτορα τὸν Πριάμου Διομήδης ἔκτανεν ἀνὴρ
Δῖας πρὸ Τρώων ἔγχρῃ μαρνάμενος.

Εἶδον ἐγὼ ποτε θῆρα δ' ὕλης τμητοσιδήρου
ὑπτιον ὀρθὰ τρέχοντα, ποσὶν δ' οὐχχ' ἤπτετο γαίης.

Εἰ πυρὸς αἰθομένου μέσσην ἔκκτοντάδα θείης,
παρθένου εὐρήσεις υἷα καὶ φονέχ.

ΓΡΙΦΟΣ.

ΛΥΣΙΣ

Τοῦ ἐν τῷ Η'. τεύχους αἰνίγματος «Πανδέκτης» τοῦ δὲ γρί-
φου κρυφίως μὲν Πλάτων φιλοῦσιν ἐπὶ τῷ ἑλληνιστικῷ ἔργῳ
Ἐπιπέδῳ ἐκ τῆς Μυτιλήνης